

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”TJEJERNA GÅR UNDER RADARN...”

En kvalitativ studie om arbetet med och förståelsen
av tjejer i riskzon för kriminalitet

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Vårterminen 2021

Emeli Andersson & Jessika Lopez

Handledare: Linda Weichselbraun

Sammanfattning

Titel: ”Tjejerna går under radarn...” - En kvalitativ studie om arbetet med och förståelsen av tjejer i riskzon för kriminalitet

Författare: Emeli Andersson & Jessika Lopez

Syftet med denna studie var att undersöka olika aktörer verksamma i Göteborg inom en samverkansmodell mellan skola, socialtjänst, polis och fritid som kallas för SSPF, gällande deras professionella förståelse av och arbete med tjejer i riskzon för kriminalitet. Vi har utformat studiens metod med redskap från Grundad teori. Vi har haft en kvalitativ ansats och genomfört åtta semistrukturerade intervjuer, som har legat till grund för analysen och resultatet. Vi har utgått från ett feministiskt kriminologiskt perspektiv och analyserat empirin utifrån genus, aktörskap och olika typer av femininiteter, samt utifrån stämplingsteori. Resultatet har dessutom jämförts med tidigare forskning om normbrytande beteende och riskfaktorer för tjejer, tjejer i gängmiljö och tjejer som använder våld, samt förebyggande arbete om tjejer. I vårt resultat presenterar vi utifrån de professionellas uppfattningar en sammanställning av problembilden och riskzonen för tjejer att hamna i kriminalitet. Specifika riskfaktorer för tjejer att hamna i kriminalitet som vi identifierat i denna studie är kontextuella normer och förutsättningar, psykisk ohälsa, bruk av droger och utsatthet för sexuellt våld. Vi har även identifierat sex roller och positioner som vi tolkar att de professionella ger tjejerna i riskzon för kriminalitet. Tjejer i riskzon för kriminalitet synliggörs inte på samma sätt som killar i riskzon och vikten av att synliggöra tjejerna genomsyrar all empiri. Resultatet skildrar även arbetet med tjejer i riskzon för kriminalitet och att arbetet framöver behöver fokusera på att synliggöra dessa tjejer.

Nyckelord: ungdomsbrottslighet, genus, tjejer, riskbeteenden, SSPF

Innehållsförteckning

Förord	4
1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	6
1.1.1 SSPF	6
1.1.2 Normbrytande beteende och riskbeteende	6
1.1.3 Statistik om tjejer i kriminalitet	7
1.2 Problemformulering	8
1.3 Syfte och frågeställningar	10
2. Tidigare forskning	11
2.1 Litteratursökning	11
2.2 Normbrytande beteenden och riskfaktorer för tjejer	11
2.3 Tjejer i gängmiljö och tjejer som använder våld	14
2.4 Förebyggande arbete för tjejer	16
3. Teoretiska perspektiv och begrepp	19
3.1 Feministisk kriminologi	19
3.1.1 Aktörskap versus struktur	19
3.1.2 Genusordning och könsroller	20
3.1.3 Olika typer av femininiteter	20
3.2 Stämplingsteori	22
4. Metod	23
4.1 Metodval	23
4.2 Urval	24
4.3 Genomförande av intervjuer	25
4.4 Bearbetning av intervjuer och analysmetod	26
4.5 Etiska överväganden	28
4.6 Reflektion kring studiens tillförlitlighet	29
4.7 Arbetsfördelning	29
5. Resultat och analys	30
5.1 Problembild för tjejer i riskzon för kriminalitet	30
5.1.1 Riskfaktorer	30
Generella riskfaktorer för ungdomar	31
Kontextuella normer och förutsättningar	31
Psykisk ohälsa	32
Bruk av droger	33
Utsatthet för sexuellt våld	35
5.1.2 Tidiga tecken på riskfaktorer och riskbeteenden	37
5.1.3 Brottsligheten	40

5.2 Tjejernas roller och positioner	41
5.2.1 Den utsatta tjejen	41
5.2.2 Tjejer är inte gängkriminella	42
5.2.3 Flickvännen	43
5.2.4 Den våldsamma tjejen	45
5.2.5 Tjejer i grupp	45
5.2.6 Tjejerna som går under radarn	47
5.3 Vikten av att synliggöra tjejer	49
5.3.1 Vikten av att agera tidigt och vid unga åldrar	50
5.3.2 SSPF:s arbete med tjejer i riskzon för kriminalitet	50
5.3.3 Interventioner och skydd	52
6. Sammanfattning och diskussion	54
Referenslista	57
Bilagor	59
Bilaga 1 - Informationsbrev	59
Bilaga 2 - Intervjuguide	60

Förord

Vi vill tacka dig Linda,
för din handledning genom denna process, dina råd, ditt engagemang och din stöttning längs vägen.

Vi vill tacka er yrkesverksamma, som ställt upp på intervju och bidragit med kunskap, erfarenheter
och fördjupad förståelse gällande tjejer i riskzon för kriminalitet.

Emeli & Jessika

1. Inledning

Under höstterminen 2020 hade en av oss sin verksamhetsförlagda utbildning (VFU) på en skola i en förort i Göteborg. Under denna tid introducerades SSPF som arbetsmodell, vilket är en samverkansform mellan socialtjänst, skola, polis och fritid som arbetar förebyggande med ungdomar i riskzon för kriminalitet. Skolan lyfte nästan enbart killar som de hade en oro för under dessa SSPF möten. I och med detta, tillsammans med en spännande föreläsning under hösten om "Tjejer i riskzon för kriminalitet" väcktes intresset för temat.

Ungdomskriminalitet är ett omdiskuterat och vanligt fenomen. I det mediala nyhetsflödet och i samhällsdebatten skildras ofta unga killars brottsdeltagande i gängkriminalitet och det förs pågående en politisk samhällsdebatt kring hur samhället ska handskas med ungdomskriminaliteten. Vi har uppmärksammat att tjejers roll i kriminella sammanhang sporadiskt har lyfts upp och diskuterats i media. Rubriker i nyhetsskrifter som SVT Nyheter och Aftonbladet har insinuerat att "*Kvinnorna i gängen glöms bort*" (Rapp & Kazmierska 2019) och "...*Så utsätts tjejerna i nätverken...*" (Thomsen 2021). Den 30:e mars publicerade även *Veckans brott* (2021) på Sveriges television ett avsnitt om kriminella tjejer, där "*Stockholmspolisen larmar om en fördubbling av antalet aktivt kriminella tjejer i gängen*". I inslaget i *Veckans brott* säger de att dessa tjejer idag har en mer aktiv och drivande roll. Som de två första rubrikerna tydligt visar har inte tjejerna i de kriminella miljöerna varit tema för samhällsdebatt i rollen som potentiella förövare, utan unga kvinnor och tjejer lyfts främst fram i rollen som offer. I och med polisens larm i Stockholm, undrar vi hur detta arbetas förebyggande med i Göteborg. I denna studie ska vi undersöka kunskaper och föreställningar som professionella inom SSPF har relaterade till tjejer i riskzonen för kriminalitet. Vi har valt att använda termen kriminalitet - som är synonymt med brottslighet.

1.1 Bakgrund

1.1.1 SSPF

SSPF är en samverkansmodell som arbetar förebyggande med ungdomar mellan 12-18 år i riskzonen för kriminalitet och/eller missbruk. SSPF har i olika former varit igång i Göteborg sedan 2007 för att förebygga kriminalitet och rekrytering till kriminella gäng. Under 2011 togs det fram en gemensam modell för de dåvarande stadsdelarna. Syftet gick från att tidigare vara mer fokuserat på att förhindra att ungdomar rekryteras till kriminella gäng, till ett bredare syfte och större fokus på att förhindra och minimera ungdomars brottslighet, drogmissbruk och andra riskbeteenden. De organisatoriska grundpelarna för modellen som togs fram 2011 är att det ska finnas en styrgrupp, samt arbetsgrupper där professionella från de olika yrkeskategorierna har gemensamma återkommande möten. Ett SSPF område har en SSPF-koordinator som samordnar möten och arbetet mellan professionella och gentemot ungdomar och familjer. SSPF:s arbete bygger på att inhämta samtycke från vårdnadshavare för att kunna bryta sekretessen och kunna dela information om ungdomen och samverka mellan SSPF:s aktörer. Arbetet byggs upp på individ- eller gruppnivå genom gemensamma åtagandeplaner. Utifrån de fyra perspektiven, skola, socialtjänst, polis och fritid, kan de professionella samtala om barnet eller ungdomen och få en klarare helhetsbild av dennes livsvillkor och riskfaktorer för att snabbt och samtidigt verkställa insatser. Vad som menas med riskzon är inte förutbestämt inom själva samverkansmodellen utan det förutsätts att ett professionellt beslut tas inom den aktuella SSPF gruppen (Turner, Nilsson & Jidetoft 2015). I och med att SSPF modellen inte har en klar definition på riskzonen kan det vara svårt att veta hur många ungdomar som befinner sig i riskzonen. I en rapport som utvärderat SSPF (2015) skriver de att Brottsförebyggande rådets (Brå) årliga nationella undersökning av självrapporterad brottslighet samt riskbeteenden hos ungdomar i årskurs 9 kan vara till hjälp för att få en uppfattning om ungefär hur många ungdomar som befinner sig i riskzon. I avsnittet *Statistik om tjejer i kriminalitet* redogör vi för resultatet i den senaste skolundersökningen.

1.1.2 Normbrytande beteende och riskbeteende

Hur ett normbrytande eller riskbeteende hos unga utvecklas kan se olika ut hos olika personer. Socialstyrelsen (2020) definierar normbrytande beteenden som negativa och destruktiva beteenden som går emot regler eller normer i det samhälle som personen lever i. Det kan

således handla om både kriminella handlingar, men även om normbrytande handlingar som att skolka och rymma hemifrån. Samspelet mellan riskfaktorer och skyddsfaktorer är av vikt vid bedömningar av normbrytande beteenden. En riskfaktor kan definieras som något som ökar sannolikheten för det negativa beteendet som antingen kan vara en händelse, egenskap, ett förhållande eller en process. Enligt Socialstyrelsen (2020) kan fler riskfaktorer och tidigare debut öka risken för att utveckla eller bibehålla ett normbrytande beteende. Riskfaktorer bedöms även ha en kumulativ effekt, där en riskfaktor kan bli starten av flera. En skyddsfaktor anses fungera åt andra hållet och minskar sannolikheten för ett normbrytande beteende (Socialstyrelsen 2020).

1.1.3 Statistik om tjejer i kriminalitet

Tonårstiden är den period i livet som är mest brottsintensiv och där flest personer begår brott. Med åldern minskar antalet misstänkta personer vilket tyder på att brottsligheten ofta är en fas som går över för de flesta ungdomar. Både tjejer och killar begår brott, men killar begår generellt fler och grövre brott. Många ungdomar gör en brottslig handling vid något enstaka tillfälle vilket inte är ovanligt, medan en mindre grupp begår flera brott (Tjernström, Uhnöo & Pettersson 2016). Brå:s senaste *Nationella skolundersökning om brott* (2020a) tittar på skolungdomar från årskurs 9 och deras egenrapporterade utsatthet och delaktighet i brott. Den visar på att det är en liten andel fler killar (54 %) som har varit delaktiga i brott jämfört med tjejer (49 %). Stöldbrott är det vanligaste brottet för samtliga, följt av våldsbrott, skadegörelse och sist narkotikabrott. Våldsbrott har minskat något mellan 2017 till 2019 för killarna (31 % till 28 %) men legat relativt stabilt för tjejerna (21 % till 20 %). Stöld och narkotikabrott har dock ökat något för både tjejer och killar jämfört med 2017. När det gäller narkotikabrott handlar det mest om att unga har provat på hasch eller marijuana. Det är mindre vanligt att de sålt någon form av narkotika, och att sälja är vanligare bland killar än tjejer. De vanligaste bakgrundsfaktorerna för de elever som är mer benägna att vara delaktiga i brott är de som har skilda föräldrar och svaga ekonomiska resurser. Riskbeteenden som är vanligare bland tjejer är att dricka sig berusad, skolka från skolan en hel dag, samt använda receptbelagda läkemedel utan läkarordination. Det är inte sällsynt att personer som är delaktiga i brott även är utsatta för andra brott. Störst utsatthet rapporteras av de tjejer som även begått narkotikabrott. 35 % av dessa tjejer hade varit utsatta för hot, jämfört med 14% hos tjejer som inte begått narkotikabrott. Vidare har 58 % av de tjejer som begått narkotikabrott blivit utsatta för sexualbrott, jämfört med 21 % hos tjejer som inte har begått narkotikabrott. Av de tjejer

som hade begått våldsbrott har 38 % även blivit utsatta för misshandel under det senaste året (Brå 2020a).

Det blir intressant att jämföra den självrapporterade brottsligheten med den faktiskt anmälda brottsligheten. I Brå:s senaste rapport om *Misstänkta personer* (2020b) redovisas antalet personer över 15 år som identifieras och anmäls misstänkta för brott. Män är överrepresenterade i brottsstatistiken. Under 2019 var sammanlagt 20 % av de misstänkta personerna unga personer mellan 15-20 år, av den totala andelen var endast 4 % unga kvinnor. Andelen misstänkta unga personer har minskat de senaste tio åren, där andelen unga kvinnor minskat med 7 % och andelen unga män med 2 %. Dock ökade andelen misstänkta unga kvinnor från 2018 till 2019 i åldersgrupperna 15-17 år (+2%) och 18-20 år (+10%). De vanligaste brotten för unga kvinnor var stöld- och tillgreppsbrott, narkotikabrott och brott mot person (Brå 2020b).

1.2 Problemformulering

Som vi redogjort för i bakgrunden är statistik och kunskapen om tjejer i riskzon för kriminalitet och tjejer i kriminalitet motsägelsefull om en jämför den självrapporterade brottsligheten med antalet anmälda misstänkta personer. Tjejer självrapporterade till exempel fler brott 2019, men antalet tjejer misstänkta och anmälda för brott har minskat. Det är därför svårt att uttala sig om direkta sanningar gällande målgruppen. Hur kriminalitet definieras, samt hur samhället väljer att bemöta denna unga målgrupp, påverkar hur vi förstår statistiken. Det finns olika tankar om och hur unga som begår brott bör bemötas och det är till exempel inte alltid som ungdomars brott polisanmäls, vilket då inte syns i viss statistik. I Brå:s rapport om *Misstänkta personer* (2020b) påverkas vilka brott som tenderar att anmälas beroende av själva risken att det upptäcks. När det handlar om brott utan offer eller utan interaktion mellan gärningsperson och offer är det en mindre risk att det anmäls. Brott som stöld och narkotikabrott har därmed en lägre risk att anmälas. De vanligaste brotten för unga kvinnor var bland annat stöld- och tillgreppsbrott och narkotikabrott (Brå 2020b). Vidare visar rapporten endast ungdomar från 15 år. Brott som ungdomar i yngre åldrar gör anmäls sällan till polisen. Sammanfattningsvis kan vi utifrån Brå:s rapport se att tjejer begår brott, men dessa tenderar antingen att inte upptäckas eller anmälas. Varför är det så här? Hur ser det ut i en lokal kontext i Göteborg?

Detta blir även intressant då det historiskt inte har funnits mycket forskning om kvinnor i kriminalitet, då majoriteten av den tidiga kriminologiska forskningen under 1900-talet gjorts på män. Sedan sekelskiftet har forskning om kvinnor i kriminalitet ökat och uppmärksammats i högre grad i och med uppkomsten och utvecklingen av feministisk kriminologi som uppmärksammat osynliggörandet av kvinnor, samt lyft fram att forskningsresultat av studier gjorda på män inte alltid är generaliserbara för kvinnor (Flavin 2001). Vidare har mycket forskning kring normbrytande beteenden gjorts på killar, vilket troligtvis grundar sig i att det som traditionellt har setts som normbrytande beteende har varit vanligare hos killar än hos tjejer. En del riskfaktorer påverkar tjejer och killar i lika stor grad, men en del forskning har också visat på skillnader i riskfaktorers påverkan på tjejer respektive killar, samt på en del könsspecifika riskfaktorer (Andershed & Andershed 2005).

För att summera pratas det mycket i media om ungdomsbrottslighet, men främst med fokus på unga killar. I brottsstatistik utgör tjejer ändå en andel som inte går att bortse från då nästan lika stor andel tjejer som killar självrapporterat att de begått brott. Det blir således intressant och relevant att utforska yrkesverksammas förståelse och uppfattning av tjejer i riskzon för kriminalitet och hur de omsätter denna kunskap praktiskt i sitt arbete med tjejer i riskzon för kriminalitet.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att genom kvalitativa intervjuer med olika aktörer verksamma inom SSPF i Göteborg undersöka deras perspektiv, förståelse och arbete med tjejer i riskzon för kriminalitet. Genom detta bidrar studien till nya perspektiv på professionellas kunskap om målgruppen och förståelsen för tjejer i riskzon för kriminalitet. Vilket är ett fenomen som trots att det inte är okänt ännu är något svagt beforskat.

Frågeställningarna denna studien ämnar att svara på är:

- Vad anser professionella inom SSPF vara risker och orsaker för att tjejer hamnar i kriminalitet? Vad ser de för problembild och brottslighet?
- Hur förstår och uppfattar professionella inom SSPF tjejer i riskzon för kriminalitet? Vad ger de dem för roller och positioner?
- Hur arbetar professionella inom SSPF med tjejer i riskzon för kriminalitet? Vad ser de för förbättringsområden i arbetet?

Studien blir relevant för det sociala arbetet genom att både öka kunskapen och förståelsen kring dessa tjejer, vilket arbete som görs med målgruppen, samt identifiera förbättringsområden. Detta är relevant för vidareutvecklingen av det förebyggande arbetet med och för tjejer. Utifrån ett feministiskt kriminologiskt perspektiv vill vi med denna studie bidra med att synliggöra tjejer i riskzon för kriminalitet. Studien bidrar också med en kunskapsfördjupning som yrkesverksamma inom fältet kan ha nytta av i sitt framtida arbete med målgruppen.

2. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning gällande normbrytande beteenden och riskfaktorer för tjejer att hamna i kriminalitet, hur tjejer i gängmiljö och tjejer som använder våld uppfattas och vad de ges för roller, samt förebyggande arbete för tjejer i riskzon för kriminalitet. Mycket kriminologisk forskning som har gjorts med tjejer i fokus är internationell och främst med inriktning på äldre tjejer som är i kriminalitet. Den svenska forskningen som vi hittat angående brottsprevention och riskfaktorer gäller främst ungdomar generellt. Det finns kapitel eller avsnitt i böcker eller rapporter som lyfter upp tjejer och/eller ett genusperspektiv, vilka är av relevans men inte tillräckliga. Här har vi gjort en sammanställning av det vi hittat som är av relevans för studiens syfte.

2.1 Litteratursökning

Vid litteratursökningen har vi varit inne i databaserna Swepub, Proquest och Scopus. Litteratursökningar gjordes både på svenska och engelska. Sökord som använts är främst: youth, juvenile, teenager, delinquency, criminology, girls, gender, prevention. Olika kombinationer av dessa gav många sökresultat och vi begränsade sökningarna till *peer reviewed* artiklar och som publicerats de senaste 10 åren. Därefter fokuserade vi främst på forskning gjord i Sverige och sedan forskning med huvudfokus på riskfaktorer för tjejer att hamna i kriminalitet och förebyggande arbete med specifikt tjejer. I sökningen gällande tidigare forskning kring förebyggande arbete för tjejer i riskzon för kriminalitet behövde vi bredda sökningen för att hitta relevanta studier.

2.2 Normbrytande beteenden och riskfaktorer för tjejer

Eftersom mycket forskning gällande normbrytande beteende och riskfaktorer har gjorts på killar blir det i detta avsnitt relevant att sammanfatta kunskapsläget gällande specifika riskfaktorer för tjejer att hamna i kriminalitet. Vi har valt att göra detta dels utifrån ett svenskt perspektiv och ett nordamerikanskt perspektiv. Vi har utgått från Socialstyrelsens (2020) beskrivningar av riskfaktorer, då dessa dokument är en sammanställning av forskning och används av socialtjänsten för att bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende. Vi har även utgått från boken *Delinquent Girls* (2012) som även den är en sammanställning av forskning, men kring risker och orsaker specifika för tjejer att hamna i kriminalitet i nordamerikansk kontext.

Enligt Socialstyrelsen kunskapsstöd (2020) finns det flera orsaker till att ett barn eller ungdom utvecklar ett normbrytande beteende även om själva beteendet kan se lika ut. De skiljer mellan riskfaktorer hos individen och riskfaktorer i familjen och menar på att det finns fler likheter i risk- och skyddsfaktorer mellan tjejer och killar än olikheter. Den unga ska bedömas utefter att det är en individ i riskzon för allvarligt normbrytande beteende och inte utefter ens kön. Att utveckla ett normbrytande beteende i barndomen anses vara en större risk än med en senare start i ungdomsåren. När en väl ser närmare på olikheter så tyder det på att normbrytande beteende i barndomen är tre till fyra gånger vanligare bland killar än tjejer. Detta kan förklaras med att killar är mer benägna att exponeras för fler riskfaktorer och i högre nivå än tjejer. I vissa fall verkar killar vara känsligare för riskfaktorer jämfört med tjejer som uppvisar en högre grad av resiliens och motståndskraft. Likväl finns det även tjejer som utvecklar ett allvarligt normbrytande beteende men då har de en mer oroande symtombild än vad killar har i samma situation. Tjejer uppvisar en allvarligare nivå av internaliserade och externaliserade problem, med högre grad av ångest, nedstämdhet och aggressivitet. En riskfaktor för specifikt tjejer som utvecklar normbrytande beteende kan vara en tidig pubertetsutveckling, jämfört med andra tjejer i samma ålder (Socialstyrelsen 2020). I en rapport om ungdomsbrottslighet i Göteborg konstaterar de att narkotikabrott är det debutbrott som riskerar att ge tjejer i 15-20 årsåldern störst risk att återfalla i kriminalitet (Tjernström, Uhnöo & Pettersson 2016).

Hawkins Anderson (2012) har i boken *Delinquent Girls* presenterat ett antal betydande orsaker som korrelerar till tjejers kriminalitet. De områden de tar upp är familjerelationer, trauma, psykisk ohälsa, skolgång, socialt umgänge, samt involvering med socialtjänst (*social welfare*). Trots att flera riskfaktorer i stor grad är samma för tjejer och killar, argumenterar texten för att det är responsen på dessa risker och vilka problembeteenden som ungdomen uppvisar som troligtvis utgör den markanta skillnaden mellan tjejer och killar. Forskningen denna text är baserad på är gjord i USA av en multidisciplinär expertgrupp i syfte att förstå mönster och orsaker till kvinnlig brottslighet. En betydande del av forskningen är baserad på gruppdiskussioner med tjejer som är involverade i ungdomsrättssystemet och med personal som arbetar direkt med dessa tjejer (Hawkins Anderson 2012). Här nedan redogör vi kortfattat för de olika orsakerna som texten lyfter upp som betydande för just tjejer:

Familjerelationer: En viktig kontextuell faktor för tjejer som blir involverade i ungdomsrättssystemet är relationen till föräldrar. Tjejer får frihet senare och blir självständiga

senare än killar och det är därför inte förvånande att tjejer oftare har konflikter med sina föräldrar. Detta kan leda till att tjejerna utmanar regler och kontroll hemifrån. Mellan- och högstadiet har setts vara den tid som tjejer blir involverade i våldsamheter och brott. Att tjejer utsätts för våld hemma är också en betydande anledning till att tjejer hamnar i kriminalitet (Hawkins Anderson 2012, 42f). Socialstyrelsen (2020) tar även upp att föräldrarnas egna svårigheter med bland annat psykisk ohälsa, missbruk, ekonomi eller kriminalitet kan vara riskfaktorer generellt för ungdomar. Även svårigheter i relation till den unga på grund av konflikter, bristande anknytning, försummelse, eller fysiska eller sexuella övergrepp kan innebära riskfaktorer att utveckla ett normbrytande beteende. Ytterligare riskfaktor är bristande uppfostringsstrategier där en förälder antingen inte är konsekvent nog eller använder för hårda uppfostringsmetoder.

Trauma: Tjejer i kriminalitet har ofta en historik av trauman, där de vanligaste är att ha bevittnat våld, att ha fått bemöta traumatiska nyheter, samt att ha blivit utsatt för sexuellt våld eller annan typ av våld. Risken att hamna i kriminalitet ökar markant för tjejer som blivit utsatta vid tre eller flera tillfällen. Tjejer tenderar att uthärda trauman mer internt, till exempel depression, suicidtankar eller självskada, innan de reagerar öppet. Korrelationen mellan trauma och kriminalitet är större för tjejer än killar och fler tjejer har angett att trauma var en betydande orsak till deras brottsdebut. En förklaring till detta är att personer med trauman tenderar att överreagera när nya stressfaktorer uppstår, vilket gör att de kanske blir mer våldsamma. En annan förklaring handlar om tjejers tendens att internt processa trauman, vilket gör att professionella kanske inte uppfattar tjejers utsatthet innan det gått mycket långt, och i dessa fall är risken för våld och kriminalitet hos tjejen vanligare (Hawkins Anderson 2012, s. 43f).

Psykisk ohälsa: Både bland killar och tjejer som är involverade i ungdomsrättssystemet är den psykiska ohälsan stor, i förhållande till ungdomar som inte är det. Den psykiska ohälsan verkar dock vara något större bland tjejer än bland killar, och denna problematik verkar karaktärisera just tjejer involverade i ungdomsrättssystemet (Hawkins Anderson 2012 s. 45). Socialstyrelsen (2020) menar även på att psykisk ohälsa är tätt sammankopplat med normbrytande beteende men också att det ger en ökad risk för återfall i kriminalitet generellt för ungdomar. Det finns dock en osäkerhet i vad som orsakar vad. Vidare tar de upp att psykisk ohälsa kan öka risken för ett problematiskt bruk av antingen alkohol eller droger, som i sin tur ökar risken för ytterligare normbrytande beteende och återfall i kriminalitet.

Skolgång: Majoriteten av de ungdomar som är involverade i ungdomsrättssystemet har, eller har haft en bristande skolgång och många har hoppat av skolan på grund av svårigheterna. Det finns inte så stora skillnader mellan tjejer och killar i denna aspekten, men tjejer kan eventuellt vara mer sårbara inför riskfaktorer som gör att de riskerar att hoppa av skolan. Möjliga riskfaktorer kan vara att de hamnar efter och inte är motiverade till i skolarbete, konflikter med lärare, blir gravida, måste ta hand om en familjemedlem eller behöver hitta arbete. Tjejer med funktionsvariationer, inlärningssvårigheter eller känslomässiga svårigheter i skolan är dessutom överrepresenterade inom ungdomsrättssystemet (Hawkins Anderson 2012, s. 46). Socialstyrelsen (2020) tar även upp bristfälliga skolprestationer som en viktig generell riskfaktor, vilket kan bero på bland annat kognitiva svårigheter eller koncentrationssvårigheter. Att inte trivas i skolan och skolka anses även här vara en betydande riskfaktor. De menar att en bristfällig skolgång hänger samman med återfall i kriminalitet.

Socialt umgänge: När tjejer börjar umgås mer med killar finns det en större risk att hamna i kriminella sammanhang. Att dejta kan också innebära en större risk för just tjejer då det är vanligare för tjejer i tonåren att dejta äldre killar, vilket kan innebära en lättare tillgång till alkohol, droger och fler möjligheter att umgås utan vuxnas tillsyn. En partner blir ofta prioriterad i en ungdoms liv och den får således stor inverkan på tjejen (Hawkins Anderson 2012, s. 47). Socialstyrelsen (2020) tar även upp att umgänge med kompisar som har ett normbrytande beteende kan innebära en riskfaktor för ungdomar, men även att de som redan har ett normbrytande beteende även ofta väljer att umgås med de som har ett liknande beteende. Vilket i sin tur kan leda till att den unga blir influerad till fler normbrytande beteenden.

2.3 Tjejer i gängmiljö och tjejer som använder våld

I förhållande till den begränsade svenska forskningen kring risker och orsaker för specifikt tjejer att hamna i kriminalitet blir det intressant att kolla på hur tjejer i riskzon och i kriminalitet *förstås och uppfattas* i en svensk lokal kontext. Vi har därför valt att i detta avsnitt presentera två svenska avhandlingar som lyfter upp förståelsen av tjejer i gängmiljö och tjejer som använder våld. Dessa avhandlingar lyfter upp tjejers roller och positioner, dels utifrån killar och tjejers egna perspektiv, samt utifrån professionellas perspektiv. Vi kommer i

resultatet utforska i fall dessa roller eller positioner går att jämföra med hur professionella inom SSPF uppfattar tjejer i riskzon för kriminalitet.

Susanne Liljeholm Hansson (2014) skrev sin doktorsavhandling om förståelsen av ungdomskriminalitet utifrån förortsområden i Göteborg som uppfattas vara tyngda av kriminalitet. Liljeholm Hansson har framförallt gjort en narrativ analys av berättelser från personer som både bor och arbetar i dessa områden i syfte att undersöka både förståelsen av ungdomskriminalitet men även hur tolkningar av fenomenet används, förmedlas och förhandlas i en lokal kontext. Likväl som mycket annan forskning på temat är huvudfokus på ungdomskillar och just “den kriminella tonårskillen från förorten”. Utifrån ett genusperspektiv uppdagades en stereotyp könsordning ur berättelserna, med killar i centrum som aktörer och tjejer som bifigurer i bakgrunden. Detta problematiserar Liljeholm Hansson och har därför ett kapitel som enbart fokuserar på hur tjejerna framställs och tolkas i dessa berättelser. Hon identifierar flertalet roller och positioner som tjejer får, antingen från killarna eller från tjejerna själva. Under deras fältobservationer i utomhusmiljöer kunde de identifiera att torget inte var en plats där tjejer befann sig, utan en plats för killarna. Detta beskrevs av killarna i grunden handla om kulturella normer, där det ansågs opassande att tjejerna hängde där. Tjejerna förklarade själva att de föredrog att vara på andra ställen på sin fritid och ville undvika taskiga kommentarer från killar. Killarna benämner tjejerna som *sysstrar* och *flickvänner*. Flickvänner kan få olika positioner beroende på ålder, där tjejer i högre åldrar kallas *presidentfru*, hon får respekt och får ta del av de ekonomiska vinsterna av den kriminella verksamheten. *Troféflickvännen* får en undanskymd roll, där tjejen blir objektifierad, och hennes värde beror på hur snygg hon här. Det är oftast den så kallade farligaste och starkaste killen som väljer sin trofétjej, detta tolkas inte vara en jämlik relation. Tjejen som får sin kille att sluta med kriminalitet beskrivs som den *räddande ängeln*. Det talas även om *hang-around* brudar som dras till spänning, droger och kriminalitet och som gärna tar del av det som kriminaliteten kan erbjuda. En annan roll som killarna i de yngre gängen ger tjejerna är rollen som *hejarklack* till dem och som hjälper killarna att bekräfta sig själva. De flesta av tjejernas positioner är avhängig av att de har en relation till en kille, vilket utmanas med de tjejer som bryter mot den traditionella genusordningen och som själva slåss, bråkar och rånar. Detta nämns dock som något ganska sällsynt men flera talar om *tjejängaget* som är en grupp med tjejer som först och främst misshandlar och rånar andra tjejer. Ett exempel som beskrivs är en tjej som hamnade i en grupp i skolan där andra tjejer uppvisade ett våldskapital och det var på det viset enligt henne själv som en fick social status. Tjejerna

som hade använt våld, refererar det själva till en killes våldsanvändning, vilket därmed tolkas som en mall för det “normala våldsanvändandet”. Liljeholm Hansson menar på att oavsett om det är hierarkier inom tjej- eller killgrupper så spelar våld generellt sett en stor roll i situationer där dominans anses vara ett viktigt mål. När det gäller tjejer som slåss, kan det även finnas ett mål om könsjämlighet, där tjejerna vill göra samma sak och visa på att de är lika dugliga som killarna i konsten att slåss och vill betraktas som medspelare i den manliga hierarkin.

Linda Arnell (2019) utforskar även hon tjejers positioner i sin avhandling *Tjejers våld. Våldets tjejer*. Arnell ser närmare på hur både tjejer som använder våld och hur professionella begripliggör tjejers användning av våld och vilken betydelse de ger kön och femininitet i relation till våldet. Först menar både tjejerna och de professionella att tjejers våld ofta förknippas med en relationell aggressivitet och psykiskt våld. Det fysiska våldet uppfattas däremot som det “riktiga våldet” och tolkas i relation till maskulinitetsnormer och killar, och därmed särskiljs tjejers våld mot killars våld. När professionella pratar om de tjejer som väl använder fysiskt våld beskrivs tjejerna som avvikande och annorlunda, där själva våldet beskrivs som uppjagande och hemskt. De professionella reagerar starkare på tjejers våld jämfört med killars våld som är mer normaliserat, och har svårare att förhålla sig till och bemöta dessa tjejer. För att hantera detta talar de om tjejernas “egentliga problem” eller vad som kan orsaka våldet, där den vanligaste orsaken beskrivs vara en konsekvens av tjejens egna utsatthet. Detta menar Arnell riskerar att reproducera en feminiserad bild av tjejer som sköra, passiva och sårbara offer, där våldet antingen förminskas eller förbises. Denna utsatthet talas om i erfarenheter av bland annat en problematisk familjesituation, utsatthet för våld och en psykisk ohälsa. Studien belyser även att tjejers våld är ett tema som sällan diskuteras inom professionellas praktiska sociala arbete, vilket därmed påverkar vad för stöd och bemötande tjejer som använder våld får.

2.4 Förebyggande arbete för tjejer

Brottsprevention är ett stort forskningsområde och ett hett ämne för samhällsdebatt. Det finns olika former och strategier för det förebyggande arbetet mot ungdomsbrottslighet där SSPF är en av dessa insatser. Denna studie fokuserar inte på formen för det förebyggande arbetet, men vi har ändå velat utforska forskning på temat “what works” närmare gällande förebyggande insatser specifikt mot tjejer. Vi har dock inte hittat många relevanta studier med tydliga

slutsatser om vad som funkar för att förebygga tjejers brottslighet. Flera studier poängterar att det är relevant att ha kön i beaktning när det gäller förebyggande insatser och behandlande insatser samt vikten av vidare forskning på temat. Bland annat Elisabeth Cauffman (2008) menar i en artikeln *Understanding the female offender* att på grund av att unga kvinnor som begår brott ofta även har en problematik kopplad till psykisk ohälsa så bör effektiva preventioner fokusera på den psykiska hälsan hos unga kvinnor som är i riskzon, innan de utvecklar ett mer kronisk problembeteende. Könsspecifika behandlingsmetoder som inriktar sig på flera livsområden som familj och umgänge, har visat sig vara effektiva för just unga kvinnor som begått brott. Vidare menar Cauffman att unga kvinnor som begår brott inte är en homogen grupp utan att insatser bör skraddarsys efter individens behov, och inte utefter kön. Cauffman tar i artikeln upp att även om brottsdeltagandet mellan tjejer och killar skiljer sig, så ser orsakerna relativt lika ut, där trauma och viktimisering har sina rötter i barndomen. Hon argumenterar för att de effektivaste insatserna till att förebygga ungdomsbrottslighet mer generellt, är att främja en säker och vårdande miljö för barn att växa upp i.

Abigail A. Fagan och Andrea M. Lindsey (2014) tar i studien *Gender Differences in the Effectiveness of Delinquency Prevention Programs* upp genuskillnader i det förebyggande arbetet. Studien är baserad i USA och är en sammanställning av flera omfattande utvärderingar av preventiva program som syftar till att minska och förebygga ungdomsbrottslighet, droganvändning och våld. Sammanställningen visade på att resultat och effekt av evidensbaserade preventionsmetoder och åtgärder i flera fall, i 24 av 47 granskade utvärderingar, skiljer sig mellan killar och tjejer. Studien lyfter upp att detta är intressant då preventiva åtgärder ofta antas ha generaliserbart resultat. Enligt sammanställningen minskade vissa preventiva åtgärder killars brottslighet och ökade tjejernas, andra tvärt om. Studien fann inga mönster i att vissa specifika program skulle vara bättre för antingen tjejer eller killar, utan uppmanar fältet att en medvetenhet kring att det kan finnas könsskillnader är relevant när en utgår från evidensbaserad praktik i det förebyggande arbetet mot kriminalitet.

Utifrån en svensk kontext har vi hittat en studie som vi finner relevant i förhållande till det förebyggande arbetet för tjejer i riskzon. Azade Azad och Hanna Ginner Hau (2018) har i studien *Adolescent females with limited delinquency – At risk of school failure* haft fokus på tjejer i Stockholm som blivit dömda för 1-5 brott och fått ungdomstjänst som påföljd mellan åren 2007 och 2012. Denna grupp anses ha en låg-risk att utveckla en kriminell livsstil. Studien syfte var att undersöka om tjejer som blivit dömda till ungdomstjänst har problem

inom andra livsområden, såsom skola, umgänge, familj, drog- och alkoholanvändning och psykisk ohälsa. Gruppen jämfördes även med tjejer i som bor på Statens institutionsstyrelse (SiS) boende och med en referensgrupp. Resultatet som är baserat på självrapportering visar att tjejer som blivit dömda till ungdomstjänst har samma mönster av problem som referensgruppen, kopplat till alla områden förutom skolgång. Tjejerna rapporterade ha fler skolrelaterade problem och misslyckanden i skolan. Studien indikerar på att tjejer som någon gång har blivit dömda och rapporterar en minskad brottslighet och en låg nivå av problem inom andra livsområden, har ett behov av stöd i deras utbildning. Att inte fokusera eller lägga märke till dessa tjejers skolsituation riskerar att underskatta riskerna för en långsiktigt negativ utveckling hos dessa tjejer, vilket kan komma att påverka deras framtida livskvalité.

3. Teoretiska perspektiv och begrepp

I detta avsnitt presenterar vi de teoretiska perspektiv och begrepp som använts för att analysera det empiriska materialet. Studiens teoretiska utgångspunkt är *feministisk kriminologi*. De begrepp vi valt att presentera och använda oss av är *aktörskap* och *struktur*, *genusordning* och *könsroller*, samt *olika typer av femininiteter*. Empirin har även analyserats utifrån *stämplingsteori* vilken presenteras avslutningsvis i detta avsnitt.

3.1 Feministisk kriminologi

I boken *Feminist Criminology* skriver Claire M. Renzetti (2013) om att den feministiska kriminologin växte fram ur kvinnorörelsen under 1970-talet i reaktion på att kvinnor oftast var exkluderade från att både utföra kriminologisk forskning och inkluderas i kriminologisk forskning som aktörer. Även Jeanne Flavin (2001) skriver om feministisk kriminologi och om att denna exkludering ofta har förklarats med att kvinnor procentuellt har varit markant underrepresenterade inom rättsväsendet. Denna förklaring faller dock då antalet kvinnor aktuella inom rättsväsendet har ökat, vilket vi även kan se i statistiken presenterad i denna studiens bakgrundsavsnitt, samt att ett genusperspektiv inom kriminologin är relevant oavsett kvinnors procentuella brottsfrekvens. Kriminologisk forskning gjord på män har i vissa fall tidigare också antagits vara applicerbara på kvinnor, vilket den feministiska kriminologin ifrågasatt och visat brister på. Feministisk kriminologi utgår från feministisk teori där en erkänner att genus är en grundläggande del av vårt sociala liv och sociala strukturer (Renzetti 2013, s. 7). Den socialistiska inriktningen av den feministiska kriminologin ser närmare på hur ojämlikhet mellan könen har en inverkan på könsskillnader i brottslighet och viktimisering, samt hur rättssystemet behandlar kvinnor och män olika. Detta påverkar med andra ord vilka brott kvinnor och män begår samt vilka brott som begås mot dem (ibid, s. 42).

3.1.1 Aktörskap versus struktur

Vad som driver och styr en människas handlingar kan diskuteras utifrån två begrepp, aktör versus struktur. Giddens, Sutton, Sjösten & Ekerwald (2014) definierar att aktörskap handlar om att en individ är sin egen aktör och styr sina egna levnadsvillkor (s. 64). Struktur i sin tur handlar om de sociala krafter i samhället som påverkas av kulturella normer, könsroller, inkomstförhållanden, bostad- och arbetsmarknaden. Hur aktör och struktur förhåller sig till varandra och vilken innebörd begreppen får ser olika ut beroende vilket perspektiv och

analysnivå en utgår ifrån (Meeuwisse & Swärd 2013, s. 101). I denna studie utforskar vi hur stor vikt de professionella vi intervjuat lägger vid tjejnarnas aktörskap i förhållande till strukturella orsaker när vi pratar om tjejnarnas riskzon för kriminalitet. De strukturer vi valt att analysera utifrån är könsroller och genusstrukturer.

3.1.2 Genusordning och könsroller

Genus kan definieras som sociala konstruktioner baserade på normer och förväntningar som vi associerar till vad som är kvinnligt respektive manligt, feminint versus maskulint, och som vidare reproduceras när personer *gör* kön genom socialisation (Renzetti 2013, s. 7).

R.W. Connell (2003) är känd inom genusforskningen och menar på att genusstrukturen är formad utifrån relationer byggda på makt, produktion och emotionell bindning. Connell beskriver att den främsta maktrelationen handlar om patriarkala strukturer där kvinnor är generellt underordnade män. Den kvinnliga könsrollen har traditionellt inneburit en passivitet där kvinnor inte har förståtts som aktörer. Vidare definierar Connell att emotionell bindning handlar om att den sexuella åtrån har en stark genuspräglad karaktär. Sexualiteten har ofta setts som något naturligt och har därför ofta uteslutits från social teori. Heterosexualiteten har en överordnad position som blir relevant i förhållande till männens dominanta ställning (ibid, s. 97f). Genus är bara ett sätt att organisera social praktik och därför interagerar genusstrukturer oundvikligt med andra sociala strukturer, såsom klass, ras, ålder, sexualitet med mera. I och med dessa interaktioner går det att urskilja olika typer av femininiteter och maskuliniteter, där det blir intressant att se på deras inbördes relationer och maktpositioner. Den kulturella dynamiken gör att en grupp kan upprätthålla en maktposition i samhället, där andra grupper blir underordnade och marginaliserade (ibid, s. 99ff). Connell menar vidare att en struktur som innebär ojämlikhet i så stor skala är svår att föreställa sig utan våld. Det dominanta genuset innehar och använder sig av våldsmedel för att upprätthålla sin dominans. Förtrycket av kvinnor sträcker sig mellan allt från busvisslingar på gatan och trakasserier på jobbet, till våldtäkt, misshandel och mord (ibid, s. 107f).

3.1.3 Olika typer av femininiteter

Connell (2003) menar att en kan förstå maskulinitet och femininitet som ett *genusprojekt*. Detta innebär att ha en dynamisk syn på organisationen av genus som en social praktik där processer över tid kan förändra utgångspunkten och maktpositionerna mellan olika typer av femininiteter och maskuliniteter inom genusstrukturer (s. 96). James Messerschmidt är känd

inom den socialistiska feministiska kriminologin och även han diskuterar genus och vad olika maskuliniteter och feminiteter har för relation till kriminalitet. Traditionellt har våld betraktats som en maskulin praktik vilken varit central i konstruktionen av maskulinitet hos män och killar. Han menar på att när killar gör brott är det deras sätt att göra kön, och därmed utföra maskulinitet i en speciell kontext. I relation till tjejer och kriminalitet har han studerat unga kvinnor i gängmiljö och hur de konstruerar olika typer av feminiteter (Renzetti 2013, s. 53). Tove Pettersson (2017) refererar också till Messerschmidt och beskriver att Messerschmidt har lyft fram två tydliga teoretiseringar och förståelser av tjejers våldshandlingar. Dessa två är att tjejers våld antingen kan vara ett skapande av feminitet, eller ett skapande av maskulinitet. Män som begår våldsbrott mot män bygger upp hierarkier för att uppnå maskulin status mellan män. Studier har visat liknande tendenser bland tjejer, då tjejers våldsbrott ofta sker i interaktion med, och mot andra tjejer. Våld kan därmed innebära både ett uttryck för ett feminint genusprojekt eller ett maskulint genusprojekt, oavsett om våldet betraktas som feminin eller maskulin praktik. Tjejers våldsbrott kan således också tolkas som en form av statusbeteende, men även som en protest mot killars överordning och mot de förväntningar de har på sig som tjejer (ibid, s. 76f). *Bad-girl feminitet* är ett uttryck från Messerschmidt vilket beskriver de tjejer i gäng som slåss och har andra våldsbeteenden och som andra utifrån kan tolka som att de 'vill bete sig som killar'. För tjejerna själva är våldet ett uttryck för en oppositionell form av feminitet, men att beteendet i sig är dåligt - *bad*. De gör således aktiviteter som de tolkar vara lämpliga för deras kön i en specifik social kontext. En nära sammankopplad feminitet är *tough-girl feminitet*, en feminitet som inte behöver vara associerad till gängmiljö men har liknande betydelse. Det vill säga att tjejer eller kvinnors våld är en legitim del av deras feminitet och inte något som de gör för att antingen kopiera killar eller jämföras med killar (Renzetti 2013, s. 54).

Pettersson (2017) lyfter upp ett annat perspektiv där kvinnor som använder våld mot andra kvinnor kan ses som deltagande i upprätthållandet av sin egen underordning i ett genusystem där män och maskulinitet ses som överordnad. Detta utifrån att tjejernas hierarkier främst definieras gentemot andra tjejer, i förhållande till feminiteter, och inte gentemot killarna och maskuliniteten (s. 76). Sammanfattningsvis kan tjejers våld förstås utifrån att våldet antingen handlar om status gentemot andra tjejer, eller utifrån status gentemot killar.

3.2 Stämplingsteori

För att förstå varför människors stämplas som avvikare måste en gå närmare in på avvikandets natur. Enligt stämplingsteoretiker presenterade i Giddens et al. (2014) bok *Sociologi* handlar avvikandets natur om en interaktionsprocess mellan icke-avvikare och avvikare, som även ger ett uttryck för samhällets maktstrukturer (s. 608). Jerry Sarnecki (2017) refererar i boken *Brottsligheten och Samhället* till Howard Becker som menar på att ett avvikande beteende hos en människa inte är en egenskap hos denna, utan beteendet är beroende av andra människors reaktioner på den avvikande handlingen. Kriminalitet kan räknas som en avvikande handling och ifall en person begår kriminella handlingar kommer den inte stämplas eller uppfattas som avvikare ifall andra inte upptäcker att den har begått dessa handlingar. Stämplingen fungerar även i en omvänd situation, där andra antar att en person har begått ett brott och personen stämplas som avvikare eller kriminell fast den inte begått ett brott (ibid, s. 83). Det finns således olika processer i stämplingen av andra människor där inte bara människors beteende påverkar den "avvikande identiteten". Faktorer som var en person är född, könstillhörighet, hur den klär sig och talar har även en påverkan (Giddens et al. 2014, s. 608). Howard Becker menar vidare att på grund av att samhället är ojämnt får människor olika status som i sin tur påverkar vad för egenskaper en människa tillskrivs av andra. Sammanfattningsvis påverkar omgivningens uppfattning av en person hur eller om en person stämplas som kriminell eller ej (Sarnecki 2017, s. 83).

En annan stämplingsteoretiker är Edwin Lemert som utvecklade begreppen primär och sekundär avvikelse som handlar om att stämpling även påverkar en individs självidentitet. Han menar på att avvikande beteende är väldigt vanligt och att oftast kommer personer undan med det och dessa handlingar normaliseras, vilket då blir en del av en persons självidentitet. När detta beteende inte uppfattas eller upptäcks av andra kallas det för primär avvikelse. Ifall beteendet väl uppmärksammas kan en sekundär avvikelse ske där personen blir stämplad för sitt beteende eller sin kriminalitet och börjar därmed acceptera denna stämpel som avvikare. Således blir beteendet en del av personens självbild och identitet och det avvikande beteendet både fortsätter och förstärks (Giddens et al. 2014, s. 608f).

4. Metod

Denna studie grundar sig på en kvalitativ forskningsansats där vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer med yrkesverksamma inom SSPF för att undersöka våra forskningsfrågor. I detta avsnitt kommer vi att inledningsvis presentera och motivera metodval. Därefter kommer vi att presentera hur vi gått tillväga i urvalsprocessen, genomförandet av intervjuerna, bearbetning och analys av intervjuerna samt etiska överväganden och reflektion kring studiens tillförlitlighet.

4.1 Metodval

Studiens syfte och frågeställningar har styrts av metod. Då syftet är att undersöka professionellas perspektiv och förståelse lämpar sig den kvalitativa metoden. Fokus inom den kvalitativa forskningen handlar om att förstå de personer som är ett föremål för studien och att de själva har förmåga att reflektera över den sociala verklighet de lever i. Utgångspunkten handlar här om att ett direkt samspel är det bästa sättet att få tillgång till den andres medvetande och att detta är grundläggande för att få social kunskap (Bryman 2018, s. 477). Intervjun är en vanlig metod inom kvalitativ forskning där det finns olika intervjuformer som passar olika syften. Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer med yrkesverksamma var för sig, och inte gruppintervju eftersom vi velat lägga en tyngd på informantens egna uppfattningar och synsätt gällande tjejer i riskzon för kriminalitet (ibid, s. 561).

I genomförande och analys av denna studie har vi inspirerats och använt oss av redskap från Grundad teori. Vi har valt att använda oss av dessa redskap för att de passar i en studie som främst utgår från sitt empiriska material. Inom den Grundade teorin finns det en nära koppling mellan datainsamling, analys och den slutliga teorin, vilket vi eftersträvat (Bryman 2018, s. 462). Dessa redskap är dels att i urvalsprocessen använda ett *teoretiskt urval*, samt att *kodningen* av materialet påbörjas direkt i samband med att materialet samlas in. *Teoretisk mättnad* är ytterligare en viktig del inom Grundad teori vilket innebär att en når en punkt där nya data inte längre ger någon ny information, samt att i kodningsprocessen komma fram till en punkt där en inte längre behöver se hur väl koder passar in på begrepp och teorier. Teoretisk mättnad är svårt att uppnå inom ramen för en kandidatuppsats, men vi har strävat efter *teoretisk tillräcklighet* (ibid, s. 688).

4.2 Urval

För att undersöka yrkesverksammas förståelse, perspektiv och arbete med unga tjejer i riskzon för kriminalitet har vi valt att intervjua åtta yrkesverksamma som arbetar inom Göteborgs Stad och har en roll inom SSPF-samverkan. Intervjuerna har gjorts med två kommunpolisier inom polisen, en kurator inom skolan, en fritidsledare inom skolan, en verksamhetschef inom fritid, en socialsekreterare och två SSPF-koordinatorer inom socialtjänsten. Informanterna kommer från två olika SSPF-områden inom Göteborgs Stad och hälften av informanterna är kvinnor respektive män. Alla personer vi har intervjuat har en lång erfarenhet av att ha jobbat med ungdomar, allt från fyra år till ca 40 år inom sina respektive yrkesroller. Alla har varit med inom SSPF-samverkan i olika former i minst fyra år.

Initialt var avsikten att intervjua två personer från varje yrkeskategori inom SSPF, från socialtjänsten, skolan, polisen och fritid. Det tänkta urvalet i studien kan beskrivas som ett målstyrt *à priori*-urval vilket innebär att kriterierna för deltagare var fastställda vid undersökningens början (Bryman 2018, s. 498). Den faktiska processen var dock något mer flexibel. När vi skulle komma i kontakt med yrkesverksamma att intervjua användes något som liknar ett snöbollsurval. Detta innebär att kontakt togs med en person som därefter kontaktar ytterligare relevanta informanter (ibid, s. 504). De som var intresserade av att delta återkopplade sedan till oss. Vår önskan var att få en jämn könsfördelning bland informanterna vilket också blev fallet. Den initiala kontakten med informanter togs med en SSPF-koordinator i ett SSPF-område via mail med bifogat informationsbrev (bilaga 1). Genom denna person fick vi initialt kontakt med tre informanter till. Vi genomförde inledningsvis dessa fyra intervjuer, vilket innebar en informant från varje yrkeskategori, innan vi aktivt sökte efter fler informanter. Utifrån dessa intervjuer väcktes frågor kring ett områdes demografi och dess påverkan på tjejer i riskzon för kriminalitet. Här sökte vi vidare efter informanter i ett specifikt geografiskt område utifrån temat *kontextuella normer och förutsättningar* som kommit upp i empirin, men inga av de tillfrågade kunde delta. Därefter la vi mindre vikt vid områdets demografi, utan sökte fortsättningsvis efter informanter som kunde ge oss en bredare teoretisk förståelse för fenomenet. Vi kontaktade därefter den första koordinator samt en ytterligare koordinator i ett annat SSPF-område och fick kontakt med ytterligare fyra informanter. Diskussioner kring vilka yrkeskategorier vi skulle försöka intervjua skedde kontinuerligt beroende av empirin i redan genomförda intervjuer. Urvalsprocessen kan således beskrivas ha grund i ett *teoretiskt urval* vilket förespråkas i

Grundad teori. Det innebär att en tyngd läggs i urvalet med avseende till formuleringen och utvecklandet av en teoretisk förståelse av fenomenet som studeras (Bryman 2018, s. 499).

4.3 Genomförande av intervjuer

I denna studie har vi använt oss av semistrukturerade intervjuer, där vi som intervjuare utgår från förhållandevis specifika teman men informanten har stor frihet att utforma svaren. Denna intervjuform är flexibel, frågorna behöver inte komma i samma ordning och intervjuaren kan knyta an till det informanten säger och ställa frågor utanför intervjuguiden (Bryman 2018 s. 563). En intervjuguide utformades med stöd av råden i Bryman (2018) genom att bland annat skapa ett antal teman och formulera intervjufrågor som kunde ge svar på frågeställningarna (ibid, s. 565f). De fyra temana i intervjuguiden var *Bakgrund och roll inom SSPF; Erfarenhet av målgruppen; Förståelse av tjejer i riskzon för kriminalitet* och *Bra sätt att intervjua*. Se fullständig intervjuguide i bilaga 2.

På grund av Covid-19 restriktioner genomfördes samtliga intervjuer digitalt via videosamtals-tjänsten Zoom där ljud och bild spelades in. Intervjuerna varade mellan 45-54 minuter. Initialt stämde vi av om informanten läst igenom informationsbrevet och i de fall där informanten inte läst det, gick vi igenom Vetenskapsrådets etiska riktlinjer. Båda vi som genomfört denna studie deltog vid samtliga intervjuer. En av oss höll i intervjun och den andra hade en observerande roll, förde anteckningar och kom med eventuella följdfrågor i slutet av intervjun. Vi höll i hälften av intervjuerna var och har således haft både rollen som intervjuare och den observerande rollen. Mellan intervjuerna lyssnade vi igenom genomförd intervju, påbörjade transkribering, och utvärderade intervjumetod och intervjuguide. Samma intervjumetod och intervjuguide användes under samtliga intervjuer. I linje med Grundad teori identifierade vi även en del intressanta ämnen eller teman i intervjun som vi försökte täcka upp även i de nästkommande intervjuerna. Dessa handlade om kontextuella normer och förutsättningar samt temat droger.

Valet att båda skulle delta vid samtliga intervjuer grundar sig dels i att vi båda skulle få en helhetsbild av allt det empiriska materialet och få en direkt bild av de personer vi intervjuade. Då studiens tema inte tar upp ämnen som är av privat eller personlig karaktär för informanten tog vi även hänsyn till och resonerade kring att maktaspekten av att vi var två och informanten var en person inte vägde tyngst. I Grundad teori är intervjuerna en del av

utvecklingsprocessen och vi ansåg därför att det var viktigt att vi gemensamt direkt efter intervjuerna kunde lyfta upp det vi ansåg meningsbärande för att ha med oss det in i nästa intervju. Personen som hade den observerande rollen hade även möjlighet att lyfta upp sådant den ansåg intressant, som kanske intervjupersonen inte fångade upp.

Covid-19 restriktionerna har begränsat genomförandet av intervjuerna till digitala intervjuer, vilket är en metod vi ställer oss kritiska till, då vi anser att intervjuerna hade fördjupats genom att träffa informanten fysiskt. Genom digitala intervjuer blev interaktionen mellan intervjuare och informant inte lika naturlig som om vi hade suttit i samma rum. Att komma med följdfrågor, bekräfta eller följa upp något som informanten säger blev svårare. Vid några tillfällen blev det avbrott eller att intervjuaren pratade samtidigt som informanten. Tekniken har i övrigt fungerat okej vid samtliga intervjuer. Vid en av intervjuerna kunde vi dock inte se informanten och ljudet var hackigt vilket försvårade interaktionen och även transkriberingen av den intervjun. Ytterligare en begränsning under intervjuerna och i datainsamlingen var att vi försökte hålla intervjuerna till 45 minuter för att begränsa mängden empiriskt material, vilket stundvis skapade stress och att vi inte hann utforska vissa teman mer ingående.

4.4 Bearbetning av intervjuer och analysmetod

Vi har under datainsamlingen använt oss av en iterativ strategi, vilket betyder att det är en samverkan mellan tolkning, teoribildning och datainsamling. Detta är inte en ovanlig strategi inom Grundad teori (Bryman 2018, s. 460). Den Grundade teorin har vanligtvis ett induktivt förhållningssätt vilket innebär att forskaren möter informanterna utan en förutbestämd teori. Kritik mot detta förhållningssätt inom Grundad teori handlar om att det är svårt, vissa påstår omöjligt, för en forskare att studera något utan att tolka in sin tidigare kunskap om begrepp och teorier (ibid, s. 696). I denna studie har vi haft ett mer abduktivt tänkande, eftersom vi gick in i denna forskningsprocess med ett genusperspektiv och den feministiska kriminologin har legat till grund för formandet av syfte och intervjuguide. Det som karaktäriserar det abduktiva tänkandet är att den teoretiska beskrivningen har sin grund i informanternas världsbild och forskaren kommer fram till en samhällsvetenskaplig redogörelse för deras sociala verklighet (ibid, s. 478). Vi har utifrån *hur* informanterna pratar om tjejer i riskzonen för kriminalitet, samt genom vilka innebörder och perspektiv som kommit upp valt studiens teorier.

Alla intervjuerna transkriberades ordagrant vilket påbörjades direkt efter genomförd intervju, med hjälp av det digitala verktyget oTranscribe. Efter varje genomförd intervju diskuterade och antecknades det vi upplevt meningsbärande och utmärkande under intervjun i en loggbok. Initialt genomfördes fyra intervjuer vilka transkriberades och gick igenom i sin helhet. Vi lyssnade igenom intervjuerna och påbörjade en kodnings- och analysprocess genom att försöka identifiera kategorier och begrepp. Detta skapade större förståelse för innehållet i det empiriska materialet inför kommande fyra intervjuer. Kodning utgör en av de viktigaste processerna i Grundad teori och är ett viktigt första steg i teoretiseringen (Bryman 2018, s. 688). I kodnings- och analysprocessen har vi strävat efter en teoretisk tillräcklighet, vilket vi upplevde att åtta intervjuer gav oss, inom ramen för en kandidatuppsats.

När alla intervjuerna var genomförda påbörjade vi en öppen kodning i det digitala kodningsverktyget NVivo. Vi har inspirerats av Strauss & Corbins synsätt som Bryman (2018) presenterar där begreppen öppen kodning, axial kodning och selektiv kodning används (s. 689). I den öppna kodningen har i princip allt empiriskt material kodats, förutom sådant som var orelevant i förhållande till studiens syfte. Vanligtvis inom Grundad teori kodas varje rad eller mening för sig. Vi började med en öppen kodning där texten istället kodades i kortare avsnitt, där ett stycke kunde kodas flera gånger under olika koder. Exempel på några koder är: *riskfaktorer*, *börja tidigt*, *flickvännen*, *tjejer som kommer undan*. Alla koderna gick därefter igenom igen i en axial kodning, där en del av materialet kodades om eller igen när nya kopplingar upptäcktes. Utifrån kategorierna och de olika koderna delades alla koder in i olika kärnkategorier eller teman genom den selektiva kodningen. I resultatet har vi valt att presentera de teman som vi tolkat vara teoretiskt meningsbärande i det insamlade empiriska materialet. Utifrån den selektiva kodningen skapades temana; *Problembild för tjejer i riskzon för kriminalitet*, *Tjejernas roller och positioner*, samt *Vikten av att synliggöra tjejer*. Studiens ursprungliga frågeställningar har varit en utgångspunkt under processen, men har efter kodningen förfinats och fördjupats. Den selektiva kodningen blev ett sätt för oss att måla upp de professionellas förståelse av tjejer i riskzon och tjejernas roller och positioner blev därmed ett tillägg i den andra frågeställningen. I resultatet presenterar vi framförallt skriftliga sammanfattningar av empirin. Direkta citat ur intervjuerna presenteras också för att fördjupa förståelsen och analysen. Citaten har redigerats från talspråk genom att ta bort upprepningar och i vissa fall ord som liksom, typ, ju och alltså. I några citat har flera ord eller en mening som vi ansett inte tillföra något ersatts med (...).

4.5 Etiska överväganden

Under studiens gång har hänsyn tagits till Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer (2002) avseende informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Informationskravet och samtyckeskravet blev realiserat genom att informanterna fick tillgång till ett informationsbrev (bilaga 1) inför intervjun där vi klargjorde syftet med studien samt poängterade deras frivilliga deltagande och att de kunde dra sig ur studien när som helst fram tills uppsatsen publicerats. Informanterna har valt att delta i studien frivilligt, då de fått informationen och sedan återkopplat till oss vid intresse. Vid varje intervju frågade vi om informanten läst igenom informationsbrevet och om de inte gjort det gick vi igenom innehållet. I slutet av varje intervju tillfrågades även informanterna om de ville läsa igenom och godkänna de längre citat vi skulle använda från dem i studien. Fyra av informanterna ville läsa igenom sina citat, vilket de fått göra och godkänt dem. Konfidentialitetskravet försäkrades till största möjliga mån genom att direkt anonymisera namn och privat informatin vid transkribering, samt att döpa informanterna till "Informant 1" och vidare upp till 8. Vi har dessutom sökt informanter i två olika SSPF-samverkansgrupper och inte specificerat vilka dessa är för att värna om informanternas konfidentialitet. Vi har behållit informanternas yrkestitel då det är av relevans för studiens syfte, men har inte specificerat i vilka geografiska områden i Göteborg som informanterna arbetar. Nyttjandekravet uppfylls i och med att det endast är vi och vår handledare som har tillgång till råmaterialet. Materialet används enbart till det aktuella ändamålet och raderas efter avslutad studie.

I denna studie pratar vi inte direkt med målgruppen utan vi pratar *om* tjejer som är i riskzon för kriminalitet med professionella och från deras perspektiv. Studiens resultat blir därför inte nyanserat då vi inte har med tjejernas egna perspektiv. En del av studien handlar därmed om att vi tolkar bilder professionella målar upp av tjejer i riskzon för kriminalitet. Detta har inneburit att vi under processens gång ständigt har reflekterat kring vilka bilder de professionella målar upp av tjejer i riskzon, för att i nästa steg själva reflektera över vilka bilder denna studie i sin tur målar upp av tjejer i riskzon för kriminalitet. Vi har försökt undvika att presentera en ensidig bild av tjejerna, utan har i och med denna uppsats försökt nyansera bilden och förståelsen av tjejer i riskzon för kriminalitet.

4.6 Reflektion kring studiens tillförlitlighet

När det gäller kvalitativ forskning finns det delade meningar ifall begreppen *validitet* och *reliabilitet* kan användas i relation till studiens tillförlitlighet, då dessa begrepp härstammar från den kvantitativa forskningen. Istället kan en utgå från *tillförlitlighet* och *autencitet*. Tillförlitligheten består av fyra delkriterier vilka är trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera (Bryman 2018, s. 467). Utifrån trovärdigheten har vi utgångspunkt i att det finns många beskrivningar av en social verklighet, där vi i denna uppsats endast gjort anspråk på att presentera och sedan analysera de professionellas bild av målgruppen. *Trovärdigheten* grundas även i att forskningen har gjorts på ett korrekt vis i enlighet med de regler som finns. Ett stort fokus i vårt analysarbete har även varit att jämföra vårt resultat med tidigare forskning, där en stor del av det vi kommit fram till går i linje med annan forskning. Vi gör i denna studie inte anspråk på att resultatet ska vara *överförbart* till andra kontexter, men vi resonerar kring att vi uppnått en teoretisk tillräcklighet i insamlingen av data och vi tror således att denna studie kan bidra med en fördjupad beskrivning och förståelse av hur tjejer i riskzon för kriminalitet kan uppfattas och förstås. I förhållande till *pålitlighet* har vi genom hela processen försökt ha ett granskande synsätt i förhållande till studiens genomförande och vi har kontinuerligt haft avstämningar och diskuterat dilemman som uppstått och beslut med vår handledare. Alla de olika ställningstaganden vi behövt göra har vi varit transparenta med och redogjort för i detta metodkapitel. *Möjligheten att styrka och konfirmera* innebär att vi är medvetna om att vi inte kan inta en objektiv position. Vi har strävat efter att egna värderingar och teoretisk inriktning inte ska påverka genomförandet och slutsatserna i vår undersökning. I förhållande till *autencitet* tänker vi att denna studie har bidragit till att hjälpa de medverkande professionella att få en bättre förståelse av tjejer i riskzon, samt att deltagarna förhoppningsvis även kan få en djupare och bredare bild av hur andra professionella förstår och upplever tjejer i riskzon för kriminalitet.

4.7 Arbetsfördelning

Arbetet har fördelats jämt mellan oss två som genomfört denna studie. Båda deltog under alla intervjuer och transkriberingen av materialet delade vi upp emellan oss. Litteratursökning och inläsning av teori har vi till viss del delat upp emellan oss. Kodningen och analysen har varit en gemensam process. All text har vi producerat och gått igenom tillsammans.

5. Resultat och analys

I detta avsnitt kommer vi presentera vårt resultat utifrån våra frågeställningar och analysera empirin utifrån tidigare forskning, feministiska kriminologiska perspektiv och stämplingsteori. Vi presenterar detta utifrån tre teman; *Problembild för tjejer i riskzon för kriminalitet*; *Tjejernas roller och positioner* och *Vikten av att synliggöra tjejer*.

5.1 Problembild för tjejer i riskzon för kriminalitet

Alla informanter berättar att de inom SSPF-samverkan jobbar med en övervägande majoritet killar. De olika informanterna uppskattar att andelen tjejer som de arbetar med är mellan 15-40 %. Många formulerar att denna obalans är ett problem och att tjejerna inte uppmärksammas på samma sätt som killarna. I samtal med informanterna har vi upplevt att det bland flera finns svårigheter att definiera riskzonen för tjejer, framförallt med hänsyn till risken för tjejer att hamna i kriminalitet. Många hamnar i beskrivningar av andra problemområden eller tenderar att prata mer om killarnas risker för att hamna i kriminalitet. En informant beskriver att riskzonen för tjejer kan vara “*ganska stor*” och att tjejerna där ofta tenderar att utsättas för mycket innan de upptäcks. Det är därför intressant att se närmare på vilka riskfaktorer informanterna uppger samt vad det innebär att vara tjej i riskzon för kriminalitet. Utifrån det empiriska materialet presenterar vi i detta avsnitt en sammanfattande översikt av hur de professionella beskriver problembilden och riskzonen för tjejer att hamna i kriminalitet.

5.1.1 Riskfaktorer

När vi har pratat med informanterna om riskfaktorer för tjejer att hamna i kriminalitet kommer det upp många olika faktorer. Vi har utifrån empirin identifierat några riskfaktorer som enligt informanterna är generella för ungdomar och fyra som verkar gälla specifikt för tjejer. I detta avsnitt presenterar vi kort de generella riskfaktorerna och fördjupar oss i de specifika riskfaktorer för tjejer som vi identifierat utmärker sig i informanternas beskrivningar. Dessa är *kontextuella normer och förutsättningar*, *psykisk ohälsa*, *bruk av droger* och *utsatthet för sexuellt våld*.

Generella riskfaktorer för ungdomar

En primär orsak till att ungdomar hamnar i riskzonen vilket alla informanter nämner är ett bristande föräldraskap och otrygg hemmiljö. Informanterna uppger att bråk hemma och föräldrar som mår psykiskt dåligt kan innebära att ungdomar inte vill vara hemma och hellre vill vara ute, vilket innebär en risk för att hamna i kriminella sammanhang. En informant berättar:

Det kommer fram att en förälder inte mår så psykiskt bra, och där tänker jag, det kan också vara att man inte orkar vara hemma, och tjejerna ska ju vara hemma (...) Hänga kvar i skolan efter skoltid ser vi ju mycket här också, det kan ju också vara ett sätt, att man känner att man vill inte gå hem eller det är trångboddhet hemma. [Intervju 7]

Citatet speglar några av orsakerna till varför en ungdom kanske inte vill vara hemma. Ett icke-gränssättande föräldraskap och att inte ha tillgång till någon trygg vuxen innebär enligt informanterna också en risk. Flera berättar att även risken för att hamna i kriminalitet ökar ifall personer i ungdomens familj eller nätverk är kriminella, då dessa individer fungerar som en förebild. Att ha en bristande skolgång är också en primär riskfaktor som alla informanter lyfter upp. En ofullständig skolgång kan enligt informanterna bero på flera olika faktorer. Dels kan neuropsykiatriska funktionsnedsättningar eller andra svårigheter försvåra skolgången. Om man inte får rätt stöd med detta kan det leda till utanförskap vilket i sig är en risk för att hamna i kriminalitet. Informanter tar även upp att skolmiljön och olika grupp sammansättningar kan påverka en ungdoms beteende. Att inte ha någon fritidssysselsättning lyfts även upp som en stor risk att hamna i fel sammanhang. Alla dessa resonemang går i linje med Socialstyrelsens (2020) riskfaktorer.

Kontextuella normer och förutsättningar

Flera av informanterna menar att tjejer generellt har ett högre prestationskrav. Dels utifrån, men även att tjejer generellt *“ställer ofta högre krav på sig själva”* på grund av normer och förväntningar på hur tjejer ska vara. Flera informanter lyfter även upp andra kontextuella faktorer i hem- och närmiljön som kan påverka ungdomar, och att dessa ser olika ut för tjejer och killar. Flera informanter pratar om tjejer som är hårdare hållna än killar. En säger att *“Man är väldigt mån om sina döttrar, som föräldrar i de här utanförskapsområdena”* och en annan säger att föräldrar har *“ett litet omhuldande täcke kring flickorna”*. Flera av

informanterna lyfter upp detta som en skyddsfaktor som gör att tjejer inte befinner sig i lika riskfyllda miljöer. Föräldrar beskrivs som oroliga för sina döttrar och att hon därför är *“ganska hårt hållen”* och har *“en mer skyddande aura”* runt sig längre. Tre av informanterna som har erfarenhet av att jobba i olika områden i Göteborg berättar om att det skiljer sig hur hårt hållna tjejer är hemifrån och hur höga krav de har på sig. Tjejerna beskrivs inte få samma utrymme att till exempel hänga på torget, och de behöver ta ett större ansvar hemma och för sin småsyskon. En av informanterna lyfter upp detta faktum, men att det även kan innebära en risk:

Det var en grupp tjejer som snattade på ICA, och varför snattade dom? Jo men dom var så hungriga, för dom vågade inte gå hem efter skolan och sen skulle dom till fritidsgården, när den öppnade. Och då hade dom någon timme där emellan, så då snattade dom istället, för att kunna gå till fritidsgården. För dom visste att om dom gick hem så skulle dom behöva börja ta hand om småsyskon, inte få lov att gå ut och så vidare.

[Intervju 2]

Det här går att koppla till traditionella könsroller där det bland annat finns en förväntan på att tjejer ska hjälpa till mer i hemmet, vilket vi tolkar handlar som strukturella faktorer som begränsar tjejers aktörskap. Detta citat är ett exempel på ett uttryck för aktörskap, där ekonomiska förhållanden och könsroller används som en förklaring till att tjejerna begår en kriminell handling. I Skolundersökningen (Brå 2020a) nämns även att ungdomar som lever med svaga ekonomiska resurser är mer benägna att vara delaktiga i brott. En alternativ tolkning kan vara det som Hawkins Anderson (2012) tar upp. Eftersom tjejer generellt får självständighet senare har de därmed oftare konflikter med sina föräldrar, vilket kan leda till att tjejerna vill utmana dessa regler och kontroll hemifrån. I denna tolkning ges tjejerna ytterligare aktörskap utifrån sitt agerande.

Psykisk ohälsa

Majoriteten av informanterna pratar i termer av psykisk ohälsa och att det är vanligt bland tjejer. Den psykiska ohälsan beskrivs av olika informanter kunna bestå av allt från prestationsångest, stress och ångest, till ätstörningar, självskadebeteende och suicidförsök. De kopplar den psykiska ohälsan direkt till riskzonen för tjejer att hamna i kriminalitet. En informant förklarar detta;

Oftast ska jag ändå säga, bland dom här individerna, så är det en stor psykisk ohälsa. Och, främst tjejerna, dom är väldigt utsatta (...) och mår väldigt, väldigt dåligt när dom kommer in på SSPF märker vi, tjejerna. [Intervju 1]

Alla informanter nämner att tjejerna i riskzon för kriminalitet mår väldigt dåligt. Enligt informanterna uppmärksammas dessa tjejer först när de har gått långt i deras problematik. Detta skiljer sig något från killarnas problembild vilket en informant förklarar utmärker sig för de tjejer SSPF jobbar med;

Att man [tjejerna] bygger upp en psykisk ohälsa tror jag mer det handlar om, än vad det är hos killar. Det finns hos killar också ja, definitivt, men mer hos tjejer. Som sen gör att när dom väl tippas över och dom blir synliga för oss som jobbar med det här, då har dom redan byggt upp en sån ohälsa, stress i hjärnan att det är jättesvårt att få ner dom på jorden igen. [Intervju 5]

Den psykiska ohälsan kan uppfattas ligga till grund, eller vara en orsak av oro och stress som utsatthet eller kriminalitet kan innebära. Vår tolkning är att psykisk ohälsa är utmärkande för de tjejer som informanterna berättar att SSPF jobbar med och att den psykiska ohälsan i princip alltid verkar vara en del av tjejernas problembild. Detta blir intressant då Hawkins Anderson (2012) även menar att den psykisk ohälsa är något större bland tjejer än bland killar och att det verkar karaktärisera tjejerna som är involverade i ungdomsrättsystemet. Vidare menar hon att tjejer även tenderar att uthärda trauman mer internt, vilket kan innebära att de utvecklar depression, självskadebeteende eller suicidtankar innan de reagerar öppet. Detta innebär en risk då professionella kanske inte uppfattar tjejernas problematik i tid. Socialstyrelsen (2020) skriver även att psykisk ohälsa är vanligt bland ungdomar med normbrytande beteende, men att när tjejer väl utvecklar ett allvarligt normbrytande beteende har de en allvarligare nivå av internaliserade och externaliserade problem med en högre grad av ångest och nedstämdhet.

Bruk av droger

Det varierar ganska mycket hur stor vikt de olika informanterna lägger vid droger som en del av problembilden för tjejer i riskzon för kriminalitet. Två informanter berättar att de inte har någon större erfarenhet av att möta tjejer med drogproblematik i det utsatta område de jobbar i, men att det alltid blir en risk för droger när en ungdom befinner sig i riskfyllda miljöer. Vid

två av intervjuerna kom inte temat droger upp alls. Fyra av informanterna lyfter dock upp droger som en betydande del av tjejernas problembild. En anledning till att de olika informanterna lägger olika vikt vid droger som en del av tjejers problembild tänker vi kan bero på deras yrkeskategori, vilket gör att de har olika erfarenheter av och möter tjejer i olika situationer. Båda poliserna menar på att drogerna är centrala i tjejernas problembild. De beskriver att drogerna blir en lätt väg in för tjejerna och att drogbruk innebär en stor risk för tjejer att hamna i kriminalitet. Narkotika och droger beskrivs av poliserna som en inkörsport till att begå andra brott. Detta resonemang går i linje med rapporten om ungdomsbrottslighet i Göteborg som tar upp att narkotikabrott är ett vanligt debutbrott för tjejer som gör att de riskerar att återfalla i kriminalitet (Tjernström, Uhnoo & Pettersson 2016). En informant berättar även om kopplingar mellan drogbruk och en psykiska ohälsa:

Och det är, jag tänker också att det är ångstdämpande oftast. Att det är vanligare att tjejer tar och använder mediciner eller tabletter, eller i den formen, benzo eller liknande. Än att de går på, står och röker cannabis på torget. [Intervju 1]

Utifrån ett socialistiskt feministiskt kriminologiskt perspektiv har en ojämlikhet mellan könen en inverkan på könsskillnader i tjejers och killars brottslighet, vilket citatet ovan speglar. Vidare verkar att röka cannabis inte vara lika mycket associerat till tjejer och femininitet, som till killar och maskulinitet. I citatet ovan förklaras även den psykiska ohälsan ofta föregå missbruket, som sen kan bli ingången till kriminalitet. Flera av informanterna beskriver att droger och den psykiska ohälsan är tätt sammankopplade, men att det kan vara svårt att identifiera vad som föranlett den andra. Socialstyrelsen (2020) tar upp att psykisk ohälsa kan öka risken för ett problematiskt bruk av droger som i sin tur ökar risken för kriminalitet. Av de informanter som pratar om droger är alla överens om att de inte har erfarenheter av tjejer som säljare av droger, utan de är brukare. Säljandet av droger tolkar vi ingå i ett maskulint genusprojekt. Olika piller, till exempel Tramadol och Bensodiazepiner, beskrivs som vanligare bland tjejer än bland killar. Flera informanter tar även upp att tjejer också röker cannabis, men att det inte är lika synligt som bland killarna. Enligt Brå (2020a) är riskbeteenden som att dricka sig berusad samt att använda receptbelagda läkemedel utan läkarordination vanligare bland tjejer än bland killar. Några informanter tar även upp att områdets demografi kan påverka inställningen och bruket av droger bland tjejer. Två av informanterna för ett resonemang och ger exempel på att tjejer från ett område som i statistiken vanligtvis inte är tyngt av kriminalitet har ett annat förhållningssätt till droger och

eventuellt börjar använda droger i yngre åldrar. Attityden och inställningen till tableter beskrivs i detta område av en informant som *“att dricka en coca cola”*. Socioekonomiska förutsättningar kan också spela roll i användning och inställning till droger, en informant säger:

Så det är klart, pengarna kan ju spela roll, att antingen så kan man köpa eller sälja. Man kanske har förutsättningar så man inte behöver snatta ett mellanmål för att man har förutsättningarna att få en swish för ett mellanmål. Man kanske inte behöver köpa sin ADHD-medicin illegalt för att man har råd. [Intervju 6]

Detta kopplar vi samman med resonemangen i avsnittet om kontextuella normer och förutsättningar. De ekonomiska förutsättningarna verkar spela en roll i förhållande till droganvändning, men det beskrivs av informanterna inte vara avgörande för om en tjej använder droger eller inte. En annan informant pratar om problematiken i ett område och om hur familjen till *“invandrartjejer”* kan förhålla sig till en tjejs droganvändning:

Inte sällan blir de då nästan utstötta från familjen om de får ett sådant beteende. Då är man inte välkommen hemma. Så det är ytterligare ett fenomen att titta på just med hedersproblematiken, vad som händer med tjejer. Kommer man som tjej och får ett missbruk, då blir hon med all säkerhet utstött och då vill man inte ha med henne att göra. [Intervju 8]

Utifrån informanternas berättelser verkar den kulturella kontexten och vilka förväntningar som ställs på tjejer kunna påverka tjejs tillgång till och förhållningssätt till droger. Citatet menar vi även speglar ytterligare en könsspecifik risk för tjejer som använder droger att eventuellt hamna i kriminella miljöer om de blir utstött från familj eller annat sammanhang.

Utsatthet för sexuellt våld

När vi har pratat med informanterna om tjejer i riskzon för kriminalitet tar alla upp att många av dessa tjejer också är sexuellt utsatta. Den sexuella utsattheten och den psykiska ohälsan är enligt flera informanter tätt sammankopplade. En informant berättar om att detta är någonting som skiljer sig mellan tjejer och killar:

Jag tycker att nånting man kan skilja med tjejer och killar är att tjejer ofta har en sån här sexuell anknytning till sin problematik, mer än vad kanske killar har. Att dom har blivit utnyttjade eller utsatta för övergrepp, eller blivit utsatta för övergrepp i det kriminella livet. Och det blir en del av deras psykiska ohälsa som gör att det bara rullar på och blir värre för dem. [Intervju 5]

Det sexuella våldet som tjejer utsätts för nämns av alla informanter i olika grad. Enligt informanterna från skolan är det vanligt att tjejer redan i skolan får stå ut med sexuella kränkningar och sexuella anspelningar. Utsatthet på nätet, övergrepp och våldtäkter beskrivs som vanligt för tjejerna i riskzon. Tre informanter nämner att tjejer hängts ut på nätet med videos och bilder av dem som delas, vilket påverkar dessa tjejers psykiska hälsa negativt. Beskrivningarna av tjejernas utsatthet går att koppla till och förklaras av det förtryck och våld kvinnor utsätts för som enligt Connell (2003) är ett uttryck för upprätthållande av den manliga dominansen. Dessutom går den sexuella utsattheten att koppla till sexualitetens roll i genusstrukturen. Den sexuella anknytningen till tjejers problematik som informanten pratar om går dessutom att likna med det Hawkins Anderson (2012) tar upp, att tjejer i kriminalitet ofta har en historik av trauman där utsatthet för sexuellt våld är en vanlig del. Risken att hamna i kriminalitet ökar markant desto fler tillfällen hon blir utsatt. Fler tjejer har i den studien angett att trauma är en betydande orsak till deras brottsdebut. En förklaring till detta är att personer med trauman tenderar att överreagera när nya stressfaktorer uppstår, vilket gör att de kanske blir mer våldsamma. Relevant i förhållande till statistik är dessutom att droger och utsatthet har en koppling, då 58 % av de tjejer i 9:an som självrapporterar att de begått narkotikabrott även rapporterade att de blivit utsatta för sexualbrott (Brå 2020a).

En informant beskriver att övergrepp och sexuellt utnyttjande kan leda till en nedåtgående spiral som gör att tjejen blir ännu mer utsatt och riskerar att hamna i kriminalitet. Olika resonemang förs bland informanterna om tjejerna vistas i de kriminella miljöerna för att de mår dåligt, eller om den psykiska ohälsan uppkommer på grund av att de blivit utsatta eller utnyttjade i kriminella sammanhang. Väl i de kriminella sammanhangen beskriver flera av informanterna att tjejer är ännu mer utsatta. En informant beskriver att tjejerna "*inte är mycket värda*" och kan av killar i kriminella miljöer ses om en "*förbrukningsvara*" vilket leder till ytterligare utsatthet. En informant beskriver killarnas jargong i förorten ytterligare:

Jag tycker det känns som att tjejerna är ännu mera utnyttjade idag. Killarna har en värre macho jargong i de här förorterna där tjejerna är, ja, 'horor' och 'madrasser', liksom det snacket finns.

[Intervju 8]

Killarnas attityder i kriminella sammanhang speglar ett hårdare klimat, machokultur och de hierarkier som skapas av patriarkala normer. Citatet speglar även bilden av förortsmiljöerna och de kriminella sammanhangen som präglade av dessa könsroller, vilket vi utvecklar i kapitlet om tjejernas roller och positioner.

5.1.2 Tidiga tecken på riskfaktorer och riskbeteenden

I detta avsnitt kommer vi att beskriva tidiga tecken på riskfaktorer som informanterna berättar att tjejer kan uppvisa, samt riskbeteenden hos tjejer i riskzonen för kriminalitet. Under intervjuerna pratar informanterna ofta generellt om tidiga tecken och riskbeteenden och hos ungdomar då det verkar finns mycket likheter i dessa hos tjejer och killar. Flera av informanterna har svårt att identifiera riskbeteenden och tydliga tecken som är specifika för tjejer, och en informant beskriver det som: *“För dom kanske inte signalerar lika tydligt som dom tuffa grabbarna”*. Vi har i detta avsnitt sammanställt de tidiga tecken och riskfaktorer informanterna pratar om som vi tolkar handlar specifikt om tjejer.

Ett generellt tidigt tecken hos ungdomar som kan vara i riskzon eller inte må bra beskrivs av informanterna vara att de betar sig utåtagerande. Utåtagerande tjejer beskrivs inte vara lika vanligt som utåtagerande killar, en informant berättar:

Det är inte normen och då helt plötsligt är det lite jobbigt, tjejer som hörs och syns 'Åh nej, ah!' Det är mer vanligt att killar har den rollen, 'Ja ja dom är lite jobbiga, ja ja!' (...)

men när en tjej gör det då blir det ju normbrytande beteende överhuvudtaget

[Intervju 7]

Vidare resonerar informanten om att en utåtagerande tjej inte behöver väcka oro, men i kombination med andra riskfaktorer kan detta bli relevant. Citatet tolkar vi speglar hur könsroller och förväntningar på hur tjejer och killar ska bete sig kan påverka hur tidiga tecken tolkas. Frånvaro och skolk är även det ett tidigt tecken som många informanter nämner. En informant reflekterar över hur tjejer och killars beteende i skolan kan skilja sig åt:

Jag kan också uppleva att tjejerna snarare inte är här. Alltså som kille kan du vara här och vara störig och inte gå på dina lektioner och sitta och skrika en massa, men som tjej kanske du faktiskt blir hemma då, du skolkar istället. Så att, jag upplever kanske att det också blir lite mer avstånd till oss vuxna. (...) Killarna söker fortfarande ganska mycket kontakt tycker jag, även när vi är oroliga och misstänker saker. Medans tjejerna upplever jag, försvinner bort och då går det inte riktigt att fånga upp dem igen.

[Intervju 3]

Som informanten säger skapar skolk ett större avstånd till de vuxna i skolan, vilket innebär att tjejerna som skolkar riskerar att inte fångas upp. Enligt Brå (2020a) är skolk som riskbeteende vanligare hos tjejer än killar. Hawkin Anderson (2012) menar även att utebliven skolgång är en generell riskfaktor för tjejer och killar, men tjejer kan vara mer sårbara inför faktorer som gör att de hoppar av eller missar skola. Andra informanter resonerar vidare att tidiga tecken på riskfaktorer för en tjej kan vara att plötsligt förändra sitt beteende, bli tyst eller tillbakadragen, eller ofta ha ont i magen och svårt att koncentrera sig. Informanterna menar att det då är viktigt att skapa sig en förståelse för tjejernas situation och kartlägga problembilden. En informant resonerar om hur tjejer inte alltid signalerar lika tydligt om hur de mår:

Sen om det handlar om att dom pojkarna hörs mer och skapar mer kaos, versus att tjejer kanske har mer psykisk ohälsa, och det inte syns på samma sätt, och man outar det kanske inte på samma sätt.

[Intervju 4]

Detta tolkar vi kan handla om könsroller och vad vi ser som acceptabelt beteende för tjejer och killar. En annan förklaring som Hawkins Anderson (2012) tar upp är att tjejer har en tendens att internt processa trauman, vilket kan leda till att professionella kanske inte uppfattar tjejers utsatthet innan det gått mycket långt. Tjejer som mognar tidigt är ytterligare ett tidigt tecken några av informanterna tar upp, vilket går i linje med Socialstyrelsen (2020) som tar upp att en tidig pubertetsutvecklingen är en riskfaktor. Informanterna resonerar att tjejer då tenderar att eventuellt ha ett äldre umgänge vilket kan öka risken för att bli sexuellt utsatt. En informant ger bland annat exempel på två tjejer i 10-årsåldern som blev utsatta för sexuellt våld som idag är uppmärksammade inom SSPF.

En informant beskriver vidare beteenden som är ganska vanliga för ungdomstjejer, men som i vissa fall kan vara ett riskbeteende:

Man ska tänka kring sånt som skolk, eller när [tjejer] börjar byta kompisar eller förändrar sin.. det tänker jag väl kring killar också, men när man börjar förändra sin klädstil, eller man ja, berättar något annat med sitt utseende, eller sitt kroppsspråk eller sitt sätt att prata. Jag tänker också rökning till exempel, är en sån där grej, det är inte så himla kjinkigt, det är ingen världskatastrof men alltså, det är väl klart att.. Hur många testar droger som aldrig har rökt liksom? [Intervju 3]

Flera andra informanter nämner också beteenden som rökning, snatteri, plötsliga humörsvägningar och att rymma hemifrån vilket vi tolkar kan vara tidiga tecken på att en tjej kan hamna i riskzon för kriminalitet. Flera av dessa beteenden beskrivs även av Socialstyrelsen (2020) som normbrytande handlingar. Vi tolkar det som viktigt att synliggöra de tidiga riskfaktorer citatet ovan tar upp, då riskfaktorer enligt Socialstyrelsen (2020) bedöms ha en kumulativ effekt, där en riskfaktor kan bli starten av flera.

Tydliga riskbeteenden hos tjejer i riskzonen beskrivs av informanterna vara om tjejer ser upp till äldre killar som är i kriminalitet. En betydande risk är enligt flera informanter att vara i relation med en kille i kriminalitet, då detta handlar om att befinna sig i en riskfylld miljö och umgänge. En informant berättar om olika riskfaktorer vilket inkluderar umgänge och en negativ attityd mot vuxenvärlden:

Alltså om man tittar på, dels på umgänge, dels tänker jag på skolan, hög skolfrånvaro, attityd gentemot vuxna i skolan, attityd mot andra samhällsorganisationer. Vad har man för attityd mot polisen, vad har man för attityd mot Socialtjänsten, inställning?

[Intervju 6]

Citatet ovan visar att umgänge och en negativ attityd till vuxenvärlden kan indikera på att en tjej är i riskzon. Hawkins Anderson (2012) tar upp att det sociala umgänget kan innebära en risk och att det är vanligt att tonårstjejer dejtar äldre killar vilket i sin tur kan innebära en tillgång till droger, alkohol och att umgås utan vuxnas tillsyn. Vidare menar Socialstyrelsen (2020) att umgås med vänner som har ett normbrytande beteende, vilket informanterna pratar om som kriminalitet, kan vara en risk. Tydliga riskbeteenden som informanterna tar upp är

kränkningar, gränslöst beteende, hot och att "gå i klinch" med andra. Tjejers konfliktskapande och relationsbråkande lyfts av några informanter också upp som ett riskbeteende, där sociala medier blir ett verktyg där tjejerna kan utsätta andra. Ingå i grupperingar är ytterligare riskbeteenden hos tjejer som kan övergå i direkta våldshandlingar och brott, vilket presenteras i nästa avsnitt samt i avsnittet *Tjejernas roller och positioner*.

5.1.3 Brottsligheten

Alla informanter beskriver att tjejer begår färre brott än killar, och att tjejer som begår brott är ovanligt. En av informanterna som träffar ungdomar inom fritidsverksamhet utmärker sig i och med att inte ha några exempel på brott som begåtts av en tjej och svarar såhär på frågan om tjejers brott:

Jag har inget direkt, inget sånt brott som man skulle kunna säga, utan det är mer kopplat till dom här mjuka bitarna, attityd, bemötande. Det är ju inget brott att va en 'Asshole', men lik förbannat så skadar det verksamheten. [Intervju 4]

Tjejers brottslighet beskrivs av de andra informanterna på varierande vis, och stundvis är det som informanterna säger motsägelsefullt. Sex av informanterna berättar till exempel om tjejer som slåss och misshandlar. Kränkningar och hot bygger ofta upp till detta och är inte ovanligt. En informant berättar:

Men det blir vanligare att tjejer också håller på med personrån och misshandel och går på i grupp och såna grejer, som annars kanske är mer vanligt, har varit vanligt bland killar. [Intervju 5]

Tjejer beskrivs av hälften av informanterna som aktiva brukare av droger, men ingen har mött på tjejer som säljer droger. Andra brott som nämns är snatteri, stöld, inbrott, skadegörelse och att bära och förvara olagliga saker. Något ovanligare men förekommande är att tjejer bär kniv, begår personrån, smugglar eller säljer sin kropp. Poliserna är de som ger en bredare bild av brottsligheten som tjejer kan vara aktuella för, vilket vi dels antar hänger samman med deras yrkesroll. Poliserna resonerar kring hur droger kan vara en inkörsport till annan kriminalitet, en av dem berättar:

Det blir oftast att, antingen så går man den vägen eller så går man in i missbruket och då kommer man hamna i att man behöver begå stölder. Så här, inbrott i garage och i förråd och sälja saker, häleri, den typen av brott oftast. Tjejerna går sällan på att, att de går de fram och 'Ja nu ska vi gå och börja råna folk'. Ja det händer, men inte alls i den utsträckningen som vi kan se, så att vi ser mönster. [Intervju 1]

Om vi jämför det som framkommit i intervjuerna gällande tjejs kriminalitet med statistik om tjejer i kriminalitet (Brå 2020b) så är 20 % av alla unga (15-20 år) misstänkta och anmälda personer unga kvinnor. Detta stämmer överens med flera av informanternas bild av att tjejer begår färre brott än killar, men att det skulle vara ovanligt går att diskutera. Vidare har dock mängden våldsbrott som tjejer självrapporterat legat relativt stabilt runt 20 % de senaste fyra åren, medans killar har legat runt 30 % (Brå 2020a). Detta är inte en lika stor skillnad som vi uppfattar att informanterna beskriver. Statistiken visar att det är vanligare att killar säljer droger än att tjejer gör det (Brå 2020a), vilket stämmer överens med informanternas bild. De vanligaste brotten för unga kvinnor var stöld- och tillgreppsbrott, narkotikabrott och brott mot person (Brå 2020b), dessa stämmer delvis överens med de brott informanterna tar upp.

5.2 Tjejernas roller och positioner

I detta avsnitt kollar vi närmare på hur de professionella förstår och uppfattar tjejer i riskzon för kriminalitet. Detta presenteras genom sex roller och positioner som vi identifierat, vilka är: *Den utsatta tjejen*, *Tjejer är inte gängkriminella*, *Flickvännen*, *Den våldsamma tjejen*, *Tjejer i grupp* och *Tjejerna som går under radarn*.

5.2.1 Den utsatta tjejen

I alla intervjuer pratar informanterna om tjejen som utsatt i kriminella sammanhang och att tjejer ofta blir indragna, hotade eller lurade till att begå kriminella handlingar. De kan också behöva bevittna, bära på hemligheter eller vara budbärare. Den sexuella utsattheten och utnyttjandet är en utmärkande del av de professionellas beskrivning av tjejer i riskzon för kriminalitet. Bruk av droger samt missbruk framställs också som en del av utsattheten. En informant beskriver detta:

På något sätt blir det också ett sätt för dem att hävda sig i den världen, att dem ställer upp på det. Om de inte ställer upp på det så blir det ändå övergrepp på ett sätt, som gör

att de inte tycker det är roligt. Och så rullar det på. Jag tror att det blir ett sätt för dem att må ännu sämre och då utsätter man sig för ännu mer situationer där man mår ännu sämre. Så det blir bara en spiral nedåt. [Intervju 5]

I detta citat skildras tjejers beteende av en utsatthet. Offerrollen syns tydligt i dessa beskrivningar av tjejen i positionen som den utsatta i kriminella sammanhang. Utifrån informanternas beskrivningar antar vi att tjejerna i kriminalitet i många fall är utsatta, men flera av informanterna ger dem endast rollen som utsatt, utan att se deras aktörskap. Att tjejer tenderar att ses som offer kan spegla uppfattningar om genusordningen och könsroller. Vi resonerar i likhet med Arnell (2019) att professionella riskerar att reproducera en feminiserad bild av tjejer ifall de enbart ser tjejerna för sin utsatthet och endast som sköra, passiva och sårbara offer, där tjejernas kriminella handlingar antingen förminskas eller förbises.

De tjejer där problembilden har gått ganska långt beskrivs av två informanter som mer misstänksamma och svårare att nå än killar med liknande problematik. En informant beskriver dessa tjejer som "*paranoida*" och förklarar det med att de antagligen har blivit väldigt utsatta och att självkänslan har påverkats negativt, samt att de har "*ingen känsla för sitt eget liv på något sätt.*" Detta går att resonera kring i relation till stämplingsteorin, att om andra enbart uppfattar dig som utsatt kan detta påverka din självbild och identitet. Denna tillskrivna identitet av en utsatt tjej, samt objektivering i kriminella miljöer, kan resultera i att tjejen själv stämplar sig negativt och som avvikande, vilket går i linje med begreppet om sekundär avvikelse. Fortsatt utsatthet och utnyttjande kan då befästa denna negativa självbild vilket riskerar att tjejer blir kvar i kriminella sammanhang.

5.2.2 Tjejer är *inte* gängkriminella

Alla informanter säger att de inte har erfarenhet av att se tjejer som är aktiva i gängmiljö och att de inte syns eller inte finns inom den tyngre gängkriminaliteten. En informant som arbetar med ungdomar i högstadieålder frågar sig dock ifall det blir mer aktuellt när tjejerna blir äldre och börjar gymnasiet. Flera säger att killarna anammar vissa attribut och att den kriminella identiteten upplevs som mer attraktiv för killar än vad den gör för tjejer. Killarna ska enligt informanterna visa upp sig, "*vara stora och starka*", på ett sätt som tjejerna inte gör eller inte behöver. Utifrån ett genusperspektiv menar vi att detta handlar om skilda förväntningar på tjejer och killar samt föreställningar om maskulinitet och femininitet. Den kriminella

identiteten beskrivs som inte lika tydlig hos tjejerna, utan den tillhör den *kriminella gängkillen*. Detta beskrivs av en informant i citatet nedan:

Alltså tjejer tar dessutom inte till sig de här attributen som grabbarna har i förorten, med samma kläder och svarta balaclava på sig, och det här att 'Hej, såhär är jag liksom, jag är en förortskille' typ. Det gör ju inte tjejerna på samma sätt. [Intervju 1]

Enligt Messerschmidt gör killar maskulinitet när de begår brott. Kriminalitet blir eftersträvansvärt för killar i en gängmiljö där denna typ av maskulinitet innebär status, vilket historiskt sett inte har inneburit status för tjejer. När vi har pratat om riskzonen för kriminalitet med informanterna har vi fått upplevelsen av att den *kriminella gängkillen* är stereotypen som tjejerna vi pratar om ofta jämförs med. Några av informanterna reflekterar kring detta och en beskriver föreställningen om en ungdom i kriminalitet:

Många som tänker kriminalitet och ungdomar, ser framför sig dom här killarna som står och härjar och har sig, och begår personrån och går runt maskerade. Det är där man ser stereotyper framför sig och kriminalitet är för många det livet dom lever.

[Intervju 5]

Andra informanter intar inte denna reflekterande position, utan gör jämförelserna mer omedvetet. Denna jämförelse kan liknas med Liljeholm Hanssons (2014) avhandling där huvudfokuset hamnade på den *kriminella tonårskillen* och tjejerna sågs som bifigurer i periferin. Liljeholm Hansson beskriver likt oss ungdomskriminalitet i en lokal kontext med en stereotyp könsordning där killar är i centrum och tjejer är bifigurer i periferin. Utifrån vår empiri kan vi inte se eller tolka att det finns någon stereotyp bild av tjejer som aktörer i gängmiljö, eller som är grovt kriminella. Maskulinitetsnormer och killar präglar utåt sett den gängkriminella miljön i informanternas berättelser.

5.2.3 Flickvännen

Sju av åtta av informanterna pratar dock om tjejer som *flickvännen* till kriminella killar, som befinner sig i en gängmiljö, och dessa tjejer beskrivs med stor variation. I många fall beskrivs flickvännen av informanterna i nära anknytning till eller synonymt med *Den utsatta tjejen*. Som flickvän tvingas hon mer eller mindre in i roller och till att begå kriminella handlingar.

Informanterna beskriver att det är vanligt för tjejer att fastna i kriminella sammanhang då det är svårt att lämna en destruktiv relation. Flickvännen beskrivs få se, höra och förvara saker som gör det svårare att lämna. Genom att vara flickvän till någon som är kriminell befinner hon sig ständigt i riskfyllda miljöer. Ord som informanterna använder för att förklara flickvännens roll eller position i relation till killen är; *slagpåse, handväska, bärare, budbärare, förkläde, lockbete* och *åskådare*. Svårigheten för tjejer att lämna destruktiva relationer går att förstå utifrån genusstrukturen och Connells (2003) resonemang där heterosexualiteten har en överordnad position. Inom dessa relationer blir det sexuella våldet en del av killarnas upprätthållande av sin dominanta ställning. Flickvännen beskrivs av informanterna även ha en viktig roll i förhållande till killars kriminella bana, då hon kan vara en viktig anledning till att han hoppar av och slutar med kriminalitet. Dessa beskrivningar av *flickvännen* liknar rollerna *troféflickvännen* och *räddande ängeln* i Liljeholm Hansons (2014) avhandling.

Informanterna beskriver i kontrast till *Den utsatta tjejen* i vissa fall flickvännen som en tjej som anammar killarnas kriminella beteende. Hon framställs även som statussökande, då de kriminella killarna är de som har hög status, eftersom "*man blir ju nån om man är tillsammans med en person som är kriminell*". En annan informant formulerar detta:

Det finns så klart tendenser och det finns tjejer i omgivningarna och runt dem, som är flickvänner, som anammar beteendet. Vi ser att det finns en, eller har sett genom åren, att de nyttjar tjejerna. Men jag vill poängtera att vi inte egentligen tror att de blir utnyttjade, utan man använder tjejerna som bärare av narkotika eller andra grejer och det vet de om, och de spelar på det också. Att 'Hej här kommer jag. Jag är tjej och jag ser bra ut och jag kan, jag har knark i BH:n' liksom', och vi kollar inte det.

[Intervju 1]

När informanten i citatet ovan säger att tjejerna anammar killarnas beteende tolkar vi detta som en beskrivning av att tjejerna gör maskulinitet och att de antingen utmanar killars överordning eller söker efter maskulin status. I denna beskrivning ges tjejen agens och aktörskap, och ses inte som utsatt. I jämförelse med Liljeholm Hansons (2014) avhandling kan denna beskrivelse liknas med *hang-around brudar* som dras till spänning, droger och kriminalitet. Att tjejer aktivt begår ett brott kan också ses som ett uttryck för en oppositionell femininitet som Messerschmidt beskriver som *bad-girl femininitet*.

5.2.4 Den våldsamma tjejen

Alla informanter berättar vid något tillfälle om tjejer som på olika vis är våldsamma. Den våldsamma tjejen beskrivs ofta som utåtagerande och med en attityd som är negativ mot vuxenvärlden och samhällsinstitutioner. Hon kan agera hotfullt, hota andra, komma i fysisk klinch och bråka. Bråken kan börja med psykiskt våld och sluta i misshandel nämner flera informanter. Tre av informanterna säger att misshandelsfall blir vanligare. Alla menar dock att gruppen våldsamma tjejer inte alls är lika stor som gruppen våldsamma killar, i några fall kommer informanten bara på ett exempel på en våldsam tjej. Den våldsamma tjejen beskrivs som ovanlig, att hon sticker ut, att man märker henne och att hon anammar killarnas beteende. En informant berättar:

Men då är det en tjej som är väldigt utåtagerande och har haft väldigt stora problem och är väldigt mycket likt som en kille kan vara, på det sättet, alltså spotta på folk och betett sig illa och kastat drickor. Alltså varit utåtagerande på ett sätt som gör att man fått upp ögonen för henne från alla möjliga håll, helt enkelt. Det är mer ovanligt.

[Intervju 1]

Det agerande som beskrivs i citatet går att tolka som en *Tough-girl femininitet*, där våldet är en del av hur tjejen gör femininitet genom sitt beteende. Informanten tolkar dock att hon gör ett maskulint genusprojekt i och med att hennes våld liknas med en kille. Den våldsamma tjejen stämplas även tydligt som avvikare när hon pratas om som *ovanlig*. Detta i likhet med Arnells (2019) studie där hon kommer fram till att professionella lyfter fram den våldsamma tjejen som avvikande och i jämförelse med killarna.

5.2.5 Tjejer i grupp

Informanterna beskriver att den våldsamma tjejen går över gränser och utsätter andra, framförallt andra tjejer. Tjejer kan trigga varandra och några av informanterna pratar om tjejer i grupp. En nämner att det har blivit vanligare med tjejer som rånar, misshandlar och går på i grupp. En annan informant berättar:

Då är man en grupp, där man triggar varandra och drar igång varandra, och sen kommer dom här sakerna att 'Nu ska vi gå ut och slåss och så'. Väldigt tråkig attityd

och kan inte ta till sig feedback eller kritik överhuvudtaget, utan man ser inte sin egna del i det hela. [Intervju 4]

Flera informanter konstaterar att tjejer som är våldsamma inte är lika många som gruppen våldsamma killar. En resonerar vidare att tjejerna därför ser på varandra mer som konkurrenter och rivaler. Tjejerna i grupp beskrivs kunna utsätta varandra och gå från att bli offer till gärningsperson, en dag till en annan. Detta resonemang går i linje med statistik enligt Brås skolundersökning (2020a) där 38 % av de tjejer som begått våldsbrott även blivit utsatta för misshandel det senaste året. En informant beskriver följande:

Jag tänker också mycket konflikter, tjejer som slåss, tjejer som ska göra upp. Det börjar på snapchat, det börjar på instagram. Det är lite mer det här relationsbråkandet skulle jag nog, där vill jag nog ändå generalisera och säga att tjejer håller på mer med det. Man kan utsätta varann väldigt via dom här sociala medierna, men sen ska man också träffas personligen och göra upp. Och då kan det bli, alltså då blir det ju misshandel, du kan bli misshandlad. [Intervju 2]

Liknande resonemang för några fler informanter, att hot och konflikter ofta startar på sociala medier och att tjejer sedan möts och "gör upp" fysiskt. Relationsbråkandet kan jämföras med en relationell aggressivitet och psykiskt våld som beskrivs i Arnells (2019) studie. Det beteende som beskrivs i de två citaten ovan kan även tolkas som en oppositionell form av femininitet, i likhet med *Bad-girl femininitet*. Denna skapas inte i förhållande till killarna, utan är ett statusskapande gentemot andra tjejer. Liljeholm Hansson (2014) skriver även om *tjej-gänget* som är en gruppering tjejer som främst går på andra tjejer. I kontrast till dessa förståelser, där vi tolkar att tjejerna ges ett aktörskap, kan tjejers våld mot andra tjejer enligt Pettersson (2017) även ses som ett deltagande i upprätthållandet av sin egen underordning. I denna förståelse ges tjejerna inte samma aktörskap, men kan sett utifrån ett strukturperspektiv fördjupa förståelsen för tjejers roll och underordnade position i genusstrukturen.

I kontrast till beskrivningarna av konflikter mellan tjejer i grupp lyfter även några informanter upp att tjejer i grupp kan ha en stärkande effekt, peppa varandra och fungera som ett skyddsnät. En informant berättar om en grupp tjejer som trots kriminellt umgänge "utvecklade väl ett såhär socialt patos på något sätt" som gjorde att de lämnade det

kriminella umgänget. I detta fall ges tjejerna i grupp aktörskap som enligt dessa beskrivningar är positiva och stärkande vilket leder tjejgruppen ut ur det kriminella umgänget.

5.2.6 Tjejerna som går under radarn

Genomgående i alla intervjuer är att tjejer i riskzon och i kriminalitet *“går under radarn”*, *“inte syns”* eller att de *“kommer undan”*. Tjejernas beteenden beskrivs som mer dolt, att de rör sig i periferin, de kommer i skymundan och att de inte uppmärksammas tillräckligt. Informanterna för dock lite olika resonemang kring varför tjejerna inte syns. Vi har identifierat två perspektiv där tjejer antingen kommer undan eller att tjejer inte ses som kriminella.

Ett resonemang handlar om att tjejernas kriminalitet är inte lika synlig. Tjejerna beskrivs inte röra sig ute lika mycket och syns inte på torgen på det sättet som killarna gör. Tjejernas kriminalitet beskrivs skilja sig från killarnas och därför anser informanterna att de behöver leta efter tjejerna på andra ställen och på andra sätt. När det handlar om tjejer i riskzon berättar informanter att de själva och andra professionella främst uppmärksammar andra problemområden, som exempelvis psykisk ohälsa, och kopplar oftast inte detta till kriminalitet. Kunskapen om tjejer i riskzon och i kriminalitet beskrivs också som bristande.

En informant berättar:

I och med att samhället är som vi är upplever jag att vi inte upptäcker tjejerna lika fort, för att de håller sig i bakgrunden, dom går under radarn. Så de får tid att utveckla sitt missbruk på ett annat sätt än vad killarna gör, innan vi upptäcker dem, det är min känsla. [Intervju 8]

Vidare resonerar informanten att tjejerna går under radarn då killarna tar mer plats och är mer utåtagerande med en kriminalitet som syns. Informanten tänker att det är därför mest resurser läggs på killarna. Flera resonerar kring *“Vad gör tjejerna egentligen?”* och en säger; *“Så jag tänker kanske att bekymret här är att de, ja, antingen så finns de inte, det skulle kunna vara så, eller att de inte syns alls?”* [Intervju 3]. Dessa tankar och resonemang blir relevanta i förhållande till aktuell statistik som visar på tjejers brottsdeltagande. Utifrån flera av intervjuerna tolkar vi in ett mönster av att tjejer inte pratas om som kriminella. Framförallt två

informeranter lyfter upp exempel på kriminella handlingar som tjejer kan eller har gjort, men de pratar inte om henne som kriminell. En informant säger:

Jag tänker att jag skulle snarare säga att jag träffat tjejer som utför kriminella handlingar men inte i någon slags planerad kriminalitet, utan då är det så att man har en kniv på sig, man använder droger, man slåss, man kränker, man hotar. Alltså man gör aktiviteter.. Ja, de sakerna man gör blir kriminella handlingar som man kan bli dömd för. Men jag tror inte, upplever nog inte, att man kanske har haft ett syfte med sin kriminalitet, det är nog det jag tänker på. Då tänker jag kanske att man funderar kring mer 'ordnad kriminalitet', där tror jag det är killar som blir synligt. [Intervju 3]

Vi upplever att informanterna ofta har stereotypen av den *kriminella gängkillen* som referenspunkt när de pratar om tjejer i kriminalitet. Detta i likhet med Liljeholm Hansson (2014) studie där berättelsernas huvudfokus är den kriminella tonårskillen från förorten. Vi frågar oss ifall det är därför tjejers kriminella beteende osynliggörs då vissa informanter inte ser dem som kriminella. Vi har även sett att *Den utsatta tjejen* blir central i beskrivningen av att tjejer inte är kriminella, speciellt när tjejer i kriminella sammanhang beskrivs som den som har blivit ditlurad, tvingad, eller råkar begå brott. Tjejen i dessa berättelser begår därmed inte kriminalitet intentionellt.

Ett annat resonemang som poliserna och en av koordinatörerna lyfter upp är att många inte vill se tjejerna för deras kriminalitet. De menar att tjejer oftare ges en offerroll eller behandlas olika jämfört med en kille som begår kriminella handlingar. Poliserna beskriver att de upplever att hela rättskedjan behandlar tjejer och kvinnor annorlunda och att tjejers problem ofta förminskas eller negligeras. När poliser möter på tjejer och killar i ett sammanhang ligger deras fokus främst på killarna, vilket gör att tjejerna kommer undan och går under radarn. En informant berättar:

Man ska se dem mycket tidigare och koppla det till kriminalitet, alltså kriminellt beteendemönster. Tror inte ofta man ser det, man säger att 'Ah men gud, den där stackars tjejen, varför gör hon sådär för?' (...) Man behöver jobba med dem likadant som man jobbar med de andra killarna som, eller med andra killar framförallt som inte är offer bara, utan som faktiskt utsätter andra för himla mycket grejer. Det glömmar

man ibland bort med tjejer, jag tycker man gör dem till stackars offer fast de inte är det. Och det är ju inte till deras gagn.

[Intervju 5]

Slutligen beskriver flera av informanterna organisatoriska eller strukturella anledningar till att tjejer i riskzon eller i kriminalitet inte syns eller inte uppmärksammas på samma vis som killarna. Strukturella orsaker som könsnormer, könsroller och inarbetade arbetssätt beskrivs göra att yrkesverksamma inte ser tjejerna för deras brott, eller när de är i riskzonen.

Vi kopplar båda perspektiven gällande *Tjejer som går under radarn* till föreställningar kring kön, genus och till stämplingsteori. Där det kriminella beteendet och den kriminella identitetsutvecklingen är beroende av att andra ska uppfatta och stämpla det kriminella beteendet som avvikande, vilket inte görs när tjejerna kommer undan. I vissa citat framgår det att killar i vissa sammanhang tenderar att bli stämplade som kriminella, utan att de kanske behöver ha begått ett brott, på grund av förutfattade meningar om maskulint beteende och attribut. Likväl tenderar tjejer att inte stämplas som kriminella trots att de begått brott på grund av förutfattade meningar om femininitet. De brottsliga handlingar som informanterna beskriver verkar tillskrivas en annan identitet och förklaras med att tjejer till exempel mår dåligt eller använder droger. Att endast stämplas som till exempel utsatt eller offer, och inte ges aktörskap för sina kriminella handlingar kan påverka tjejers självbild och påverka vilka insatser hon får. Detta är inte till tjejernas gagn vilket informanten ovan poängterar.

5.3 Vikten av att synliggöra tjejer

Vikten av att synliggöra tjejerna är något som nämnts och återkommer i alla intervjuer:

“Att vi faktiskt vågar se dem” “Man får titta närmare på tjejerna” “Vi måste leta lite mer” “Hitta dem tidigare och identifiera dem” “Se dem mycket tidigare!” “Att synliggöra, det är väl det vi ska börja med” “Jag kan ju tycka att tjejer uppmärksammas lite för lite” “De går ofta under radarn...”

I detta avsnitt kommer vi gå in på hur SSPF arbetar med tjejer i riskzon och på vad informanterna ser för förbättringsområden gällande interventioner och skydd för tjejer i riskzon för kriminalitet.

5.3.1 Vikten av att agera tidigt och vid unga åldrar

Något som utmärker sig är att alla informanter lyfter upp vikten av att agera tidigt och vid ung ålder. Att börja arbeta med tjejerna och framförallt att hitta dem tidigare är något som alla informanter poängterar och som en uttrycker *“kan vara räddningen för många”*.

Informanterna menar att professionella behöver agera på den tidiga oron för att involvera familjer tidigt. En aspekt som två informanter lyfter upp är att det är lättare att jobba och förändra barn i låg och mellanstadiet, än äldre tonåringar. SSPF:s målgrupp är 12-18, men flera informanterna poängterar att det kan vara aktuellt att arbeta med vissa tjejer redan från 10-årsåldern. Några informanter lyfter upp att de tidiga tecknen kan synas redan i lågstadiet, och några berättar om tjejer i mellanstadiet som redan visar på tydliga riskbeteenden. Nedan berättar en informant om hur den upplever att tjejers problematik har gått ner i åldrarna:

Jag tycker det kryper ner i åldrarna bland killar med, men det är nog tydligare bland tjejer, och de är så himla unga. Alltså, först hör man berättelser och man bara ‘Ough.. det här, det är, herre jäklar..’ och så träffar du dem och där kommer en, en meter hög person gående mot dig. Det är ju ett jätte litet barn, det känns helt absurt, men ibland har de beteenden som är riktigt horribla. [Intervju 5]

Denna informant menar att det är tydligare hos tjejer att normbrytande beteende kryper ner i åldrarna. Enligt Socialstyrelsens (2020) är en tidig pubertetsutveckling hos tjejer en riskfaktor att utveckla ett normbrytande beteende. Socialstyrelsen menar även att starten av ett normbrytande beteende i barndomen anses vara en större risk än med en senare start i ungdomsåren, vilket gör det ännu viktigare att uppmärksamma tidiga tecken, vilket alla informanterna poängterar.

5.3.2 SSPF:s arbete med tjejer i riskzon för kriminalitet

Informanterna i denna studie jobbar inom skola, socialtjänst, polis och fritid. Deras arbete skiljer sig åt och de träffar ungdomar i olika situationer. Därför kommer vi i detta avsnitt att presentera informanternas egna beskrivningar av hur de själva i sin yrkesroll inom SSPF arbetar med tjejer i riskzon för kriminalitet. Båda SSPF-koordinatorerna berättar om att en strategi för att lyfta upp och identifiera fler tjejer är att fråga efter tjejer som kan vara aktuella för SSPF. En SSPF-koordinator berättar:

När jag började jobba med det här så var det nästan inga tjejer överhuvudtaget. Jag tyckte att det var märkligt att vi bara jobbade med killar. För här jobbar vi ju inte med gängpersoner, utan det är förebyggande så att du inte hamnar i kriminalitet, och det kan ju tjejer också göra. Så jag lyfte upp det på våra SSPF-möten och belyste det problemet. Problemet? Men det fenomenet, skulle jag vilja säga. Och vipps, så ramlade det ner tjejer. [Intervju 5]

Citatet är ett exempel på hur SSPF-koordinatorerna uppmärksammar tjejer i riskzonen idag. Båda koordinatorerna poängterar dock att detta inte är tillräckligt.

De insatser som fritid uppger att de har som är inriktade specifikt mot tjejer är att fritidsgården har tjejöppet en kväll i veckan. En informant från socialtjänsten berättar även att det idag finns en mötesplats för tjejer där alla tjejer är välkomna, men syftet är att mötesplatsen ska vara en förebyggande och stärkande insats för tjejer.

Informanterna från skolan berättar att de i skolan möter alla ungdomar, i och utanför riskzon och att de i skolan uppmärksammar ungdomar i riskzon. De två informanterna från skolan berättar att det inte finns några organisatoriska insatser inriktade till specifikt tjejer. De berättar däremot om ett arbetssätt där de på ett individuellt plan försöker arbeta med att synliggöra och motivera tjejer, eftersom de har identifierat att tjejerna har ett extra behov av det. En informant lyfter upp vikten av det det stärkande, peppande arbetet och att vara en god förebild.

Polisen har inte alltid fokuserat på tjejer när de träffar på dem i riskfyllda miljöer. Till SSPF lyfter polisen upp namn på killar de mött i ute i fältet, men har enligt en informant i flera fall inte nämnt vilka tjejer de sett i samma umgänge. Detta beskriver en av poliserna har blivit bättre med tiden och att polisen till exempel skriver fler orosanmälningar idag. Å andra sidan, om polisen närmar sig en gruppering med både tjejer och killar, så berättar informanterna att polisen oftast endast kontrollerar killarna och inte tjejerna. Varför det ser ut så ger poliserna olika potentiella förklaringar till. Arbetet med tjejer i riskzon försvåras dels av organisatoriska och strukturella faktorer där bland annat resursbrist nämns. Informanterna säger även att det ofta är troligare att de får en "träff" när de kontrollerar en kille. Traditionella könsroller och föreställningar nämns också vara en av anledningarna till detta.

5.3.3 Interventioner och skydd

När vi i intervjuerna pratat om vilka insatser som behövs framöver för att förebygga att tjejer hamnar i kriminalitet lyfter alla informanter upp skolan som en betydande skyddsfaktor. Detta nämns som en generell skyddsfaktor för alla barn. Informanterna lyfter upp att skolan behöver tillräckliga resurser för att öka andelen bra vuxna i en ungdoms liv. De sociala rollerna utöver det pedagogiska arbetet i skolan lyfts av flera informanter upp som en viktig del som inte får glömmas eller tas bort. En aktiv fritid är ytterligare en generell skyddsfaktor som många tar upp. En informant beskriver skyddsfaktorer:

Det är ju alla områden som egentligen kan innebära risk, de kan ju också innebära ett skydd, som familj, nätverk, umgänge, skola, fritidsaktiviteter, möjlighet till sommarjobb, att man har extraarbete. Alltså allt det som kan vara minus kan ju också vara plus och vara en skyddande faktor. [Intervju 6]

Tidigare forskning lyfter också upp vikten av skolan i det förebyggande arbetet. Azad och Ginner Hau (2018) poängterar dessutom vikten av att fokusera på tjejers skolsituation, då tjejer i riskzon har självrapporterat fler skolrelaterade problem. När vi pratar om insatser specifikt inriktade mot tjejer tar två informanter upp vikten av insatser som mötesplatser, föreläsningar och utbildningar, som visar på andra kvinnliga inspirerande förebilder. Tre informanter tar upp att insatser som går ut på att stärka tjejer, deras självkänsla och självbild, är viktigt i det förebyggande arbetet och för tjejerna i riskzon. En informant säger:

Men alltså att synliggöra den här tjejen. Att så här, 'Hej, vi ser dig, vi ser att du har de här problemen och kan vi hjälpa dig?' Och låta tjejen växa och ta plats. Det är ett återkommande problem att tjejer inte vill ta plats eller får ta plats, av olika anledningar. Det tror jag är viktigt, att stärka den känslan, det är en form av självkänsla-stärkande-grej. [Intervju 1]

Informanternas tankar om att stärka tjejernas självkänsla påminner om Cauffmans (2008) resonemang kring att effektiva preventioner för tjejer bör fokusera på den psykiska hälsan. En annan informant resonerar liknande och menar på att genom att stärka ungdomars självkänsla kan de få en stabilare moralisk kompass och få lättare att säga nej till dåliga val:

Man ska verkligen jobba med att de inte ska bli offer. När tjejer kommer såhär: 'Åh de [killarna] är såna såna..' Man måste vända med en gång, 'Okej men vad kan vi göra åt det?' istället för att bara hänga på det där 'Åh vad jobbigt, han är på dig!' För de behöver inte den förstärkningen. [Intervju 7]

I detta citat lyfter informanten upp vikten av att ge tjejerna agens och inte stämpla dem som offer. Två andra informanter lyfter upp vikten av att prata med ungdomarna direkt om de faktiska problemen som finns i och med kriminalitet, men även att prata mer om "*mjuka värden*", generellt om attityd, bemötande och hur vi är mot varandra. Att aktivt jobba mot ett mer jämställt samhälle och motverka en machokultur beskrivs även av flera som ett viktigt inslag i att synliggöra tjejer. Informanterna menar att killar generellt tar mer plats i skolan och på andra arenor och att det behövs insatser för att utjämna denna obalans. En ökad kompetens om tjejer i riskzonen för kriminalitet bland vuxna lyfter informanterna upp som en viktig del i det förebyggande arbetet. Att bland professionella, och även med föräldrar, prata om problem som är vanliga bland ungdomar blir en del av detta. Flera informanter lyfter upp samverkan och bra kommunikation mellan yrkesgrupper som en framgångsfaktor när det handlar om att uppmärksamma tjejerna tidigare.

6. Sammanfattning och diskussion

I detta avsnitt sammanfattar vi våra slutsatser från resultatet och analysen och kopplar dem till studiens syfte och frågeställningar, samt väver samman detta i en diskussion. Slutligen lyfter vi fram några svagheter med vår studie och blickar framåt.

I denna studie har vi intervjuat åtta aktörer verksamma inom SSPF i Göteborg och skildrat deras förståelse av tjejer i riskzon för kriminalitet. Riskzonen för tjejer kan vara svår att definiera och många riskfaktorer beskrivs som lika eller samma för tjejer och killar. Tjejer och killars reaktioner på dessa riskfaktorer kan uppfattas se olika ut på grund av att de påverkas av könsroller, förväntningar på tjejer respektive killar, samt föreställningar kring maskuliniteter och femininiteter. Vi har utifrån vår empiri definierat fyra riskfaktorer som utmärker sig i beskrivningarna om tjejer och är av relevans när de professionella talar om tjejer i riskzonen för kriminalitet. Dessa fyra är *kontextuella normer och förutsättningar, psykisk ohälsa, bruk av droger* och *utsatthet för sexuellt våld*. Dessa riskfaktorer målar gemensamt upp en problembild av att riskzonen för tjejer att hamna i kriminalitet genomsyras av en utsatthet där dessa riskfaktorer är tätt integrerade med varandra. Denna studie visar även på att professionella i vissa arenor möter tjejer som begår kriminella handlingar med varierande allvarlighetsgrad, men inte i lika stor utsträckning som gruppen killar.

Utifrån vår empiri har vi identifierat sex roller och positioner som de professionella pratar om i förhållande till tjejer i riskzon för kriminalitet. Dessa är *Den utsatta tjejen*, *Tjejer är inte gängkriminella*, *Flickvännen*, *Den våldsamma tjejen*, *Tjejer i grupp* och *Tjejerna som går under radarn*. Vi menar på att de första fem rollerna och positionerna på olika vis kan skildras genom *Tjejerna som går under radarn*. Vårt antagande är att när en tjej enbart ges en av dessa roller eller positioner riskerar hon att bli *Tjejen som går under radarn* och att hennes problematik inte upptäcks i tid. Detta antar vi är en orsak till att tjejer inte alltid lyfts fram och synliggörs vilket vi har identifierat som en utmaning i arbetet med att synliggöra tjejer i riskzonen för kriminalitet. De olika rollerna stämplar tjejer med grund i traditionella könsroller som den utsatta, avvikande eller som flickvän, och i förhållande till killar. Bilden av den stereotypa "*kriminella tjejen*" verkar inte finnas hos de professionella, utan hon jämförs oftast med stereotypen av den "*kriminella gängkillen*" på grund av föreställningar om femininiteter och maskuliniteter. Denna jämförelse tänker vi oss inte ger en helhetsbild av tjejen i riskzon för kriminalitet, vilket gör att hon då riskerar att gå längre i sin problematik

innan hon blir upptäckt och inte får de rätta insatserna i tid. Ser vi inte tjejen som aktör i sina riskbeteenden och eventuella kriminalitet, kan det leda till att hon går långt i problembilden. Genom att bara se tjejen för sin utsatthet riskerar vi även att reproducera bilden av henne som utsatt, skör, passiv och ett sårbart offer, vilket kan internaliseras och påverka hennes självbild och skapa en negativ identitet. Det är då risken ökar att fastna i ett långvarigt missbruk, psykisk ohälsa och/eller kriminalitet. Vi menar på att alla professionella som arbetar med tjejer och unga kvinnor måste förstå hur de olika rollerna interagerar och se tjejen för både hennes utsatthet och hennes kriminalitet.

Det som utmärkt sig i vårt empiriska material är att alla informanter har poängterat vikten av att börja synliggöra tjejer i riskzon för kriminalitet. En strategi som kommit upp som används idag för att uppmärksamma tjejer inom SSPF-samverkan, är att koordinatörerna aktivt frågar efter dem. Dock möter de yrkesverksamma på utmaningar i arbetet med att uppmärksamma tjejer i riskzon på grund av organisatoriska och strukturella faktorer kopplade till genus och stämpling. Det förebyggande arbetet kopplat till kriminalitet ser i övrigt väldigt lika ut för tjejer och killar. Vi har identifierat generella förbättringsområden som vi kopplar till skyddsfaktorer vilket handlar om tillräckliga resurser i skolan, bra närvarande vuxna och en meningsfull fritid. Att agera vid tidig oro och vid ung ålder beskrivs också vara en betydande framgångsfaktorer. Att i praktiken uppmärksamma tjejer tidigt blir dock en utmaning eftersom många tjejer i riskzon för kriminalitet *går under radarn*. Ytterligare en utmaning är att uppmärksamma tjejer utan att stämpla dem som avvikande. Två av informanterna lyfter specifikt upp vikten av att ha riktade förebyggande insatser mot enbart tjejer. Vi ser också risker med generella förebyggande insatser, då dessa insatser riskerar att inte nå *tjejerna som går under radarn* i lika stor grad.

Syftet med vår studie var att bidra med nya perspektiv kring professionellas kunskap om och förståelsen av tjejer i riskzon för kriminalitet och ge nya perspektiv som kan hjälpa yrkesverksamma i arbetet med målgruppen. Maskulinitetsnormer och killar präglar utåt sett den gängkriminella miljön, vilket även påverkar det förebyggande arbetet med ungdomar i kriminalitet. Som vi tog upp i inledningen syns tjejerna i Stockholmsgängen mer medialt nu. Kanske är det bara en tidsfråga tills vi ser dem även i Göteborg? Därför behöver tjejer i riskzon synliggöras tidigare, vilket alla yrkesverksamma som deltagit i denna studie poängterar. Det finns även mycket idéer och kunskap bland det yrkesverksamma om hur det förebyggande arbetet mot tjejerna skulle kunna utvecklas. Utöver ett individuellt engagemang

för tjejers synliggörande behövs ytterligare ett organisatoriskt och strukturellt uppmärksammande av tjejerna för att praktiska förändringar i det brottsförebyggande arbetet ska kunna ske. I detta arbete tänker vi att arbetet inom SSPF-samverkan har en betydande roll.

Denna studie brister i att vi inte pratat med tjejer i riskzon eller i kriminalitet, vilket är ytterligare ett perspektiv som behöver forskas vidare kring. Att i liknande studier ha ett intersektionellt perspektiv skulle också berika kunskapsbasen då vi i denna studie främst haft ett genus- och könsperspektiv. Vi har endast snuddat vid faktorer som klass, ålder, etnicitet och sexualitet, och inte berört faktorer som ras och funktion. Alla dessa faktorer hade varit av stor relevans att fördjupa sig i, i förhållande till tjejer i riskzon för kriminalitet.

Referenslista

- Andershed, Henrik & Anna-Karin Andershed (2005) *Normbrytande beteende i barndomen: vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia
- Arnell, Linda (2019) *Tjejers våld. Våldets tjejer. En diskursanalytisk studie om våld, kön och femininitet.* (Doktorsavhandling). Umeå: Umeå universitet
- Azad, Azade & hanna Ginner Hau (2018) Adolescent females with limited delinquency – At risk of school failure. *Children and Youth Services review*, 95 ss. 384-395
- Brottsförebyggande rådet (2020a) *Skolundersökning om brott 2019. Om utsatthet och delaktighet i brott.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Brottsförebyggande rådet (2020b) *Kriminalstatistik 2020. Misstänkta personer. Slutlig statistik.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder.* Upplaga 3. Malmö: Liber
- Cauffman, Elizabeth (2008) Understanding the Female Offender. *The Future of Children*, 18(2), ss. 119-142
- Connell, R.W. (2003) *Maskuliniteter.* Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Estrada, Felipe & Janne Flyghed (2017) Inledning. I: Estrada, Felipe & Janne Flyghed (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten.* Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur
- Fagan, A. Abigail & Andrea M. Lindsey (2014) Gender Differences in the Effectiveness of Delinquency Prevention Programs. What Can Be Learned From Experimental Research? *Criminal Justice and behavior*, 41(9), ss. 1057-1078
- Flavin, Jeanne (2001) Feminism for the mainstream for the mainstream criminologist An invitation. *Journal of criminal justice*, (29), ss. 271-285
- Giddens, Anthony., Sutton, Phillip W., Ekerwald, Hedvig & Lisa Sjösten (2014) *Sociologi.* Femte svenska upplagan. Lund: Studentlitteratur
- Hawkins Anderson, Stephanie (2012) Girls in the Juvenile Justice System: The Causes and Correlates of Girls' Involvement I: Miller, Shari., Leve, Leslie & Patricia K. Kerig (red.) *Delinquent Girls: Contexts, Relationships, and Adaptation.* London: Springer New York
- Liljeholm Hansson, Susanne (2014) *Berättelser om ungdomsgäng i förorten: Genus, makt och moral* (Doktorsavhandling). Göteborg: Göteborgs universitet.
- Meeuwisse, Anna & Hans Swärd (2013) Perspektiv på sociala problem - några positioner. I: Meeuwisse, Anna & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem.* Andra omarbetade utgåvan. Stockholm: Natur & Kultur
- Pettersson, Tove (2017) Genusperspektiv på inom svensk forskning om ungdomsbrottslighet. I: Estrada, Felipe & Janne Flyghed (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten.* Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur

- Rapp, Johanna & Natalia Kazmierska (2019) Expert: Kvinnorna i gängen glöms bort. *Aftonbladet*, 26 september. [https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/qLXm6g/expert-kvinnorna-i-gangen-gloms-bort?fbclid=IwAR11VXeoQ24OlqwdW9ytJVpvufaH_zpQcdWccwrautzWH6s3ivNLOBvyF2Y]
- Renzetti, Claire M. (2013) *Feminist criminology*. Oxon: Routledge Taylor & Francis Group
- Sarnecki, Jerry (2017) *Brottsligheten och Samhället*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur
- Socialstyrelsen (2020) *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende. Kunskapsstöd för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Thomsen, Dante (2021) Gänget bröt armen på Mona – så utsätts tjejerna i nätverken: ”Får höra att de är ortens madrass”. *SVT Nyheter*, 24 februari.
[https://www.svt.se/nyheter/inrikes/ganget-brot-armen-pa-mona-sa-utsatts-tjejerna-i-natverken-far-hora-att-de-ar-ortens-madrass]
- Tjernström, Leif, Uhnö, Sara, & Thomas Pettersson (2016) *Brott och trygghet. Ungdomsbrottslighet i Göteborg*. Ett samarbete mellan Göteborgs Stad, polisområde Storgöteborg och Göteborgs universitet. Rapport 2 i serien Brott och trygghet. Göteborg: Göteborgs universitets publikationer
- Turner, Russell., Nilsson, Åsa & Nina Jidetoft (2015): *SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon. En implementeringsutvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och fritid för att motverka kriminalitet och missbruk*. Rapport 2. Göteborg: FoU i Väst/Gr
- Veckans brott (2021) Kriminella tjejer. [TV-program]. Sveriges Television, SVT 1, 30 mars.
[https://www.svtplay.se/video/30707498/veckans-brott/veckans-brott-kriminella-tjejer?modallid=jXYm1bd]
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilagor

Bilaga 1 - Informationsbrev

Hej,

Vi heter Jessika och Emeli och är två Socionomstudenter på Göteborgs universitet, institutionen för socialt arbete, som ska skriva vår kandidatuppsats.

Vi vill genomföra en kvalitativ studie och intervjua professionella inom SSPF i syfte att undersöka ert perspektiv, förståelse och arbete med unga tjejer i riskzon för kriminalitet. Vårt mål är att intervjua personer från de olika yrkeskategorierna inom SSPF-samverkan för att få en djupare förståelse för målgruppen och ert arbete med unga tjejer i riskzon för kriminalitet.

Med detta brev vill vi informera dig om studien och fråga om du i egenskap av yrkesverksam inom SSPF-samverkan kan tänka dig att bli intervjuad kring dina erfarenheter och tankar om unga tjejer i riskzon för kriminalitet. Vi önskar att genomföra intervjuerna vecka 10, 11 eller 12. Innan du bestämmer dig är det viktigt att du läser igenom hela informationsbrevet.

En intervju kan ta cirka 45 minuter och genomförs via videolänk via zoom eller teams. Intervjun kommer att spelas in (endast ljud eller ljud och bild, beroende på din preferens) och ljudfilen kommer därefter att transkriberas till text vilket utgör underlaget för vår analys.

Om du bestämmer dig för att ställa upp på en intervju innebär detta att du samtycker till att det som sägs under intervjun används i vår forskningsstudie. I samband med transkriberingen anonymiseras innehållet i intervjun genom att ersätta namn och andra uppgifter av personlig karaktär med anonyma koder. Din yrkeskategori kommer dock vara kvar och inte ersättas med en anonym kod. Deltagandet i denna studie är helt frivilligt och du kan fram tills dess att uppsatsen färdigställts, när som helst välja att avbryta ditt deltagande och dra tillbaka ditt samtycke utan att förklara varför.

Allt intervjumaterial och uppgifter om dig som deltagare i studien kommer att ges största möjliga konfidentialitet, och förvaras så att ingen obehörig kan ta del av det. Det är vi två studenter, samt våran handledare, som kommer ha tillgång till originalmaterialet. Intervjumaterialet i denna studie kommer endast att vara till grund för vårt forskningsarbete och kommer inte att nyttjas på annat vis, varken i annan forskning eller i kommersiellt syfte. När vår studie är klar, och uppsatsen godkänd, kommer allt originalmaterial att raderas.

Är du intresserad av att delta eller har frågor? Återkoppla så snart som möjligt.

Vänliga hälsningar,

Jessika Lopez
Telefonnummer
Mailadress

Emeli Andersson
Telefonnummer
Mailadress

Handledare:
Linda Weichselbraun
Mailadress

Bilaga 2 - Intervjuguide

Bakgrund och SSPF-roll

Kan du berätta lite om din yrkesbakgrund och din roll inom SSPF?

- Vad är har du för yrkesroll? Vad har du för utbildning?
- Hur länge har du jobbat här?
- Vad är din roll i SSPF? Hur länge har du jobbat med SSPF?

Erfarenheter av målgruppen (bakåt i tiden)

Vad har du för erfarenheter av att jobba med tjejer i riskzon för kriminalitet?

- I din yrkesroll → hur arbetar du/ni?
- I SSPF samverkan → hur arbetar du/ni?

Vad har ni för strategier i arbetet med målgruppen?

- Hur ser era insatser ut? (är det skillnad från killar?)
- Vilka utmaningar möter du i arbetet med målgruppen?

Hur stor andel av de ni jobbar med är tjejer/killar?

- hur många har tjejer har varit aktuella för SSPF det senaste året?
- Var och i vilka sammanhang möter du de här tjejerna?

Förståelse av tjejer i riskzon för kriminalitet (brottsdeltagande)

Vilka är tjejerna i riskzon för kriminalitet?

- Vilka brott eller riskbeteenden är ni oroliga för? (när det gäller just tjejer)
- Vad för typ av brott begår unga tjejer?
 - Vi hör ofta om att unga killar rekryteras till gängkriminalitet. Vad är tjejernas roll i dessa sammanhang? (enligt din erfarenhet)
- Vad ser du för risker för tjejer att hamnar i kriminalitet? (orsaker)
 - Varför börjar unga tjejer begå brott?
 - Vilka omständigheter gör att tjejer inte hamnar i kriminalitet (skyddsfaktorer)?
- Skiljer sig tjejers kriminella beteende från killars kriminella beteende? *Hur och varför?*
 - Har du sett någon förändring i tjejers beteende över tid?

Bra sätt att intervensera (framåt)

Vilka åtgärder hjälper dessa tjejer enligt dig?

Vilka insatser tror du förebygger att unga tjejer hamnar i kriminalitet?

Vad behöver göras framöver?

- Vilka (typer av) insatser behövs?

Hur har ditt arbete med målgruppen påverkats av covid-19?

Avslutande frågor

Har du något mer som du skulle vilja lyfta fram som vi inte pratat om?

Är det ok om vi hör av oss om vi har någon extra fråga, funderingar eller förtydligande?

Vill du läsa igenom de längre citat vi väljer att använda från dig?